

Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi- ViSBiD

Van Journal of Humanities and Social Sciences -VJHSS

Midyat İlçesi'nde (Mardin) Kırsal Yerleşim Sistemi

Rural Settlement System in Midyat District (Mardin Province)

Nermin AKSAN KANAT *

Mehmet Zeydin YILDIZ **

Öz

Kırsal yerleşmelerle ilgili bilimsel çalışmaların önemi son yıllarda giderek artmaktadır. Kırsal yerleşmelerin planlama ve ekonomik sorunları ile tüm dünyada kırsal kalkınmanın toplum kalkınmasının en önemli bileşenlerinden biri hâline gelmesi, artan ilginin kuşkusuz en önemli nedenlerindedir. Türkiye’de de özellikle Avrupa Birliği’ne adaylık ve müzakere süreçlerinin başlaması ile birlikte, kırsal kalkınma çabalarında belirgin bir yoğunlaşma görülmektedir. Diğer taraftan, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kırsaldan kentlere yönelik kesintisiz ve yoğun göç hareketleri, kentsel alanlarda gecekondulaşma, işsizlik ve enformelliğin artmasına neden olmakta ve kentleri çarpık bir düzen içerisinde içinden çıkılmaz sorunlarla baş başa bırakmaktadır.

Araştırma alanını oluşturan Midyat, Mardin ilinin hem kırsal nüfuzu fazla olan hem de kırsaldan kente yönelik göç hareketlerinin büyük miktarda meydana geldiği ilçelerinden biridir. Midyat’taki kırsal yerleşmeler, demografik, kültürel ve ekonomik bakımdan homojen bir yapıda değildir. Geçim kaynakları farklı olduğu gibi, nüfusun etnik ve dinsel dağılımında da büyük çeşitlilikler görülmektedir. Göç hareketlerinin yoğunluk kazandığı ve buna bağlı olarak kırsaldaki nüfusun sürekli azaldığı kırsal yerleşmelerde, tarımsal ekonominin yapısal sorunlarından dolayı bitkisel ve hayvansal üretim etkinlikleri de geçim sağlayıcı bir faaliyet olmaktan giderek uzaklaşmaktadır.

Bu çalışmada, 2013 yılındaki Büyükşehir yasası ile mahalle statüsüne alınan ilçedeki kırsal yerleşmelerin mekânsal, demografik, ekonomik ve kültürel özellikleri coğrafi bir bakış açısı ile ele alınmıştır. Kırsal yerleşim sisteminin farklı boyutlarıyla ele alındığı bu çalışma, Midyat ilçesi kırsal yerleşmelerinin Türkiye’deki pek çok kırsal yerleşme gibi, birçok açıdan kendi kendine yetemediği ve çok fazla göç verdiği realitesine dayanmaktadır. Sözü edilen yerleşmelerin çeşitli özelliklerinden hareketle ilçenin kırsal alan potansiyeli ortaya konulmaya gayret edilmiş ve kırsal kalkınma çerçevesinde söz konusu yerleşmelerin sorunları tespit edilerek hem farkındalık yaratılmaya hem de birtakım çözüm önerileri üretilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Güneydoğu, Mardin, Midyat, Kırsal Kalkınma, Göç, Çokkültürlülük.*

Abstract

The importance of scientific studies on rural settlements has been increasing in recent years. The planning and economic problems of rural settlements and the fact that rural development has become one of the most important components of community development in the world is undoubtedly one of the most

* Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, naksankanat@gmail.com. ORCID: 0000-0001-5790-9803.

** Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, zeydin@yyu.edu.tr ORCID: 0000-0002-1178-3878.

Atf için: Aksan Kanat, Nermin-Yıldız, Mehmet Zeydin (2022). “Midyat İlçesi’nde (Mardin) Kırsal Yerleşim Sistemi”. *Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi- ViSBiD*. 3:135-160.

important reasons of the increasing interest. There has been a significant jump in efforts for rural development in Turkey especially with the beginning of EU candidacy and negotiation process. On the other hand, continuous and intense migratory movements towards the city from the countryside in developing countries such as Turkey, cause squatting, unemployment and increased informality in urban areas and leave the cities alone with the inextricable problems of crooked order.

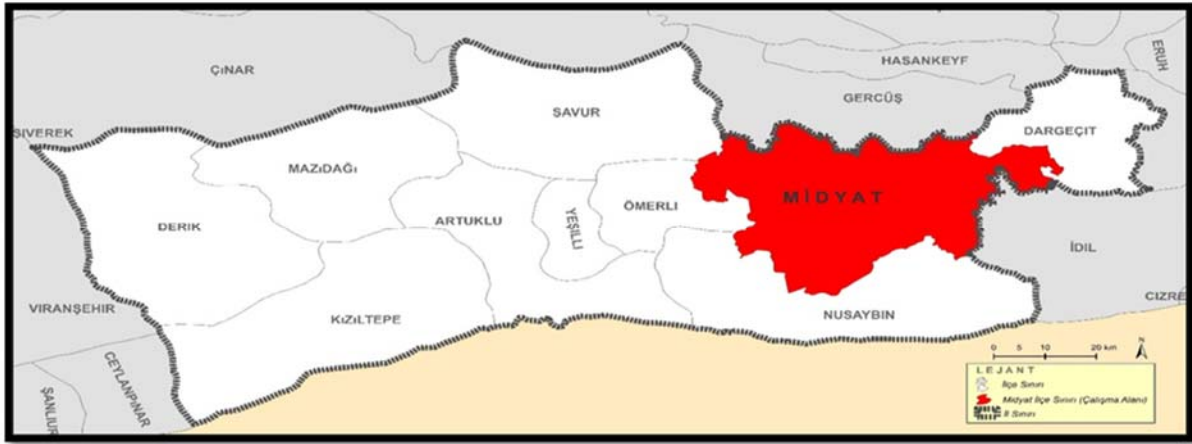
Midyat, which is the subject of this study, is one of the districts of Mardin that has a significant rural population and where immigration movements towards the city occur in large amount. Rural settlements in Midyat are not homogeneous in demographic, cultural and economic terms. There is great variation in the ethnic and religious distribution of the population as well as the livelihoods. In these settlements where migration movements are intensified and thus the rural population is constantly decreasing, crop and animal production activities are no longer a livelihood activity due to the structural problems of the agricultural economy.

In this study, the spatial, demographic, economic and cultural characteristics of the rural settlements in the district, which were taken into neighborhood status with the Metropolitan Law in 2013, were discussed from a geographical perspective. In this study that rural settlements system was discussed with different dimensions, with the fact that rural settlements in Midyat, like many rural settlements in Turkey, are not self-sufficient in many respects and give immigrants, it was aimed to reveal the rural potential of the district by revealing the various characteristics of the mentioned settlements and within the framework of rural development, by identifying the problems of these settlements it was tried to both raise awareness and create some solution proposals.

Keywords: *Southeast, Mardin, Midyat, Rural Development, Migration, Multiculturalism.*

Giriş

Güneydoğu Anadolu bölgesinde Mardin'e bağlı bir ilçe olan Midyat; doğuda Dargeçit, batıda Ömerli, kuzeybatıda Savur, güneyde Nusaybin, kuzeyde Batman'a bağlı Gercüş ve güneydoğuda Şırnak'a bağlı İdil ilçeleri ile çevrelenmiştir (Şekil 1). Yüzölçümü 1320,4 km² olan Midyat ilçesinde kırsal yerleşmeler 1267,5 km² kaplamaktadır. Kısmen engebeli araziye sahip olan bölgede ortalama yükselti 800-1200 m arasında değişmektedir. Tepelik alanlar büyük yer kaplamakta ve bu alanlar geniş oranda kalkerden oluşmaktadır. Yıllık ortalama yağış miktarının 725 mm civarında olduğu bölgede karasal iklim formu egemendir.

Şekil 1. Midyat İlçesi

Midyat ilçesi, Mardin Eşiğinin doğusunda kalan alana denk gelmektedir. Diğer kesimlere göre daha alçak ve dağınık bir yapı gösteren bu alanın tarihi Asur dönemine kadar uzanmaktadır (Çevik, 2007: 106). Midyat adının Asur tabletlerinde geçen ve *mağara kenti* anlamına gelen *Matiate*'den türediği

düşünülmektedir. Bu tabletlerde (MÖ. 879) “*Matiate’yi ve köylerini buyruğumun altına soktum, bol ganimet alıp onları vergiye ve haraca bağladım*” şeklinde geçen ifadeden, Midyat’ın bu dönemde büyük bir yerleşim yeri ve merkezi olduğu anlaşılmaktadır (Taş, 2007: 258). Midyat’ın merkezini teşkil ettiği bölge, Orta Çağ kaynaklarında *Tur Abdin* olarak geçmektedir (Aydın vd., 2001: 40). Tur Abdin bölgesinde halk Hıristiyanlığı benimsedikten sonra inzivaya çekilen rahiplerin sayısında artış olmuş ve genellikle bölgenin dağlık kesiminde manastırlar yapılmaya başlanmıştır. Doğu Hıristiyanlığının önemli merkezlerinden olan Midyat ve çevresi, Süryanicede “Tanrıya ibadet veya kulluk edenlerin dağı” anlamına gelen Tur Abdin olarak adlandırılmıştır (Akyüz, 1998: 26). Midyat, dünyanın en eski yerleşim bölgesi olan Yukarı Mezopotamya’da yer alıyor olmasından dolayı, tarih boyunca çeşitli kavimlerin hâkimiyetine girmiştir. Subariler ve Hurriler (MÖ. 3000-2000), Asur ve Urartular (MÖ. 1260-653), İskitler (MÖ. 653-625), Medler (MÖ. 625-550), Persler (MÖ. 550-331), Selevkoslar (MÖ. 323-140), Romalılar (MÖ. 69-MS. 53) bunlardan bazılarıdır.

M.S. V. yüzyıla kadar, Hıristiyanlık bölgeye hâkim iken, İslamiyet’in yayılmasıyla birlikte VII. yüzyılda bölge tamamen fethedilmiş ve bölgede İslamiyet hâkim hâle gelmeye başlamıştır (Komisyon, 1967: 218). İslamiyet’in bölgeye yayılmasıyla birlikte Mardin ve çevresine Eyyubiler, Artuklular ve Osmanlılar egemen olmuşlardır. 1040 yılına gelindiğinde, Mardin ve çevresinde Kürtler, Ermeniler, Yahudiler, Nasturiler, Araplar ve Şemsiler yaşamaktaydı (Sarı, 2010: 95). Osmanlı Devleti’ne ait 16. yüzyıl tahrir defterlerinde Hasankeyf Sancağı’nın Tur Nahiyesine bağlı bir köy olarak geçmektedir (Taş, 2007: 258). Tur Abdin ise, Hasankeyf Sancağına bağlı *Tur Nahiyesi* olarak kayıtlarda yer almaktadır (Erpolat, 2003: 385). *Kâmûsu’l-A’lâm* ile *Memâlik-i Osmaniyenin Tarih ve Coğrafya Lügatî*’nde Diyarbekir Vilayetinin Mardin Sancağına bağlı olarak gösterilen Midyat, 1810’de kaza olmuştur (Taş, 2007: 258). 1890’lı yıllara ait Vital Cuinet’in verdiği bilgilere göre, Diyarbekir Vilayetinin Mardin Sancağına bağlı bir kaza merkezi olan Midyat’a dahil 21 nahiyeye ve 410 köy bulunmaktadır (Cuinet, 1891: 514). 1326 (1910) tarihli Osmanlı Devlet Salnamesine göre ise, kazanın 4 nahiyeye ve 226 köyü bulunmaktadır (İzgör, 1999: 635). Cumhuriyet’in ilk yıllarına ait 1925-26 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesine göre, Midyat kazası 4 nahiyeye ve bu nahiyelere bağlı 432 adet köyden oluşmaktadır (D.S., 1925-26: 820). Şu anda Mardin iline bağlı olan Dargeçit ilçesi, daha önce Midyat ilçesine bağlı iken, 19 Haziran 1987 tarih ve 3392 sayılı yasa ile ilçe olarak, 1990 tarihinde 35 köy ile Midyat ilçesinden ayrılmıştır (Günay, 2003: 683-684). 6 Aralık 2012’de yürürlüğe giren 6390 sayılı “Büyükşehir Yasası” ile Mardin de Büyükşehir statüsüne alınmış ve ilçeye bağlı köy ve beldeler mahalle olarak belirlenmiştir. Günümüzde Midyat ilçesinin 12’si merkez mahalle olmak üzere toplam 72 mahallesi bulunmaktadır.

Midyat, farklı etnik ve dinsel kökene sahip insanların birlikte yaşadıkları Türkiye’deki ender *çokkültürlülük* adalarından biridir. Midyat’ta İslamiyet, Hıristiyanlık ve Yezidilik inançlarına sahip Kürtler, Araplar (Mahallemler) ve Süryaniler yaşamaktadır. Birbirinden farklı kültürleri ve inançları barındıran Midyat’ta bu kültür ve inanç zenginliği yerleşmelerin mekânsal yapısına özgünlük katmıştır. Her topluluk; meskenleri, desenleri, dokularıyla kendine özgü bir tarza sahip yerleşmeler inşa etmiştir. Yerleşmelerin demografik yapısının oluşmasında, tarihten gelen etnik ve dinsel çeşitliliğin yanında farklı dönemlerde çeşitli nedenlerle gerçekleşen göçler de büyük rol oynamıştır. Örneğin, daha önce de ekonomik, doğal ve siyasal nedenlerle pek çok göç hareketi meydana gelmiş ise de 1990-2000 yılları arasında daha çok güvenlik sorunlarından meydana gelen zorunlu göçler, kırsal alanlarda büyük bir nüfus kaybına yol açmıştır. Midyat ilçesi kırsalında, ekonominin temelini tarımsal faaliyetler

oluşturmaktadır. Ancak tarımsal üretimin maddi getirisinin yeterli olmaması nedeniyle, köylerde bu faaliyetlerin dışında/yanında başka mesleklere yönelmeyi zorunlu kılmıştır. Örneğin kırsal yerleşmelerdeki hanelerin birçoğunda, mevsimlik işçi olarak veya yılın tümünü çalışmak için köyün dışında geçiren aile bireyleri bulunmaktadır.

Çalışmanın amacı, Midyat'ta kırsal yapının sahip olduğu ekonomik, demografik, sosyal özellikler ile kültürel farklılaşmanın mekânsal yansımalarını ortaya koymaktır. Midyat'a bağlı kırsal yerleşmelerin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Dolayısı ile tarihsel süreç boyunca bu yerleşmeler farklı yapısal özellikler edinmişlerdir. Özellikle yaşanan göçler sonucu, yerleşmelerin etnik ve dinsel profilinde birtakım değişimler meydana gelmiştir. Ekonomik yetersizlikler, göç ve güvenlik gibi sorunlarla karşı karşıya kalan bu yerleşmelerin hem tarihsel süreçte geçirdikleri değişim ve gelişimin, hem de mevcut sosyal, ekonomik ve kültürel yapı özelliklerinin ve bu konulardaki sorunların bilimsel bir şekilde ortaya konacak olması, bu çalışmanın odak noktasını meydana getirmektedir.

Metodoloji

“Midyat İlçesi'nde (Mardin) Kırsal Yerleşim Sistemi” adlı bu araştırma, Mardin ilinin Midyat ilçesine bağlı, günümüzde mahalle statüsündeki 60 kırsal yerleşmeyi kapsamaktadır.

Midyat'a bağlı 60 kırsal yerleşmenin demografik, mekânsal, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısını ortaya koymak üzere bu yerleşme birimlerinin tamamına yönelik olarak alan araştırması gerçekleştirilmiş, kırsal mahallelerin muhtarları ile bu bağlamda detaylı görüşmeler yapılmıştır. Bunun dışında birçok kurumdan kırsal yerleşmeler ile ilgili temin edilen veriler ile saha araştırması yoluyla elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve bunların büyük kısmı haritalandırılmıştır. Sahadaki gözlem ve araştırmalar, elde edilen bilgiler ve istatistiksel veriler birlikte değerlendirilerek araştırma problemlerinin yanıtlanmasına çalışılmıştır.

Bu araştırma, “kırsal yerleşmelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri ile kuruluş yerleri, tarihsel gelişim süreçleri, bu yerleşmelere yönelik uygulanan politikalar ve göç hareketleri arasında yakın bir ilişkinin olduğu” varsayımından hareketle aşağıdaki belli başlı araştırma problemlerine yanıt bulmak üzere gerçekleştirilmiştir:

1-Kırsal yerleşmelerin kuruluş yerleri ve merkeze olan uzaklıkları ile yerleşmelerin gelişimi arasında bir ilişki var mıdır? Mesafe olgusu göçleri nasıl etkilemiştir? Çeşitli nedenlerle yaşanan göçler yerleşmelerin gelişim sürecini nasıl etkilemiştir?

2-Kırsal yerleşmelerin etnik ya da dinsel karakteri ile ekonomik faaliyet ve gelişmişlik düzeyi arasında bir ilişki mevcut mudur? Midyat'ın kırsal yerleşmelerinde yaşayan toplulukların yaşam tarzı ve ilişkilerinde değişimler yaşanmakta mıdır? Yaşanılan göçler etnik ve dinsel gruplar açısından farklılıklar göstermek midir?

3-Kırsal yerleşmelerin kuruluş yerleri ile ekonomik faaliyetler arasında nasıl bir ilişki vardır? Kırsal yerleşmelerde yapıların geleneksel dokusu değişim göstermeye başlamış mıdır?

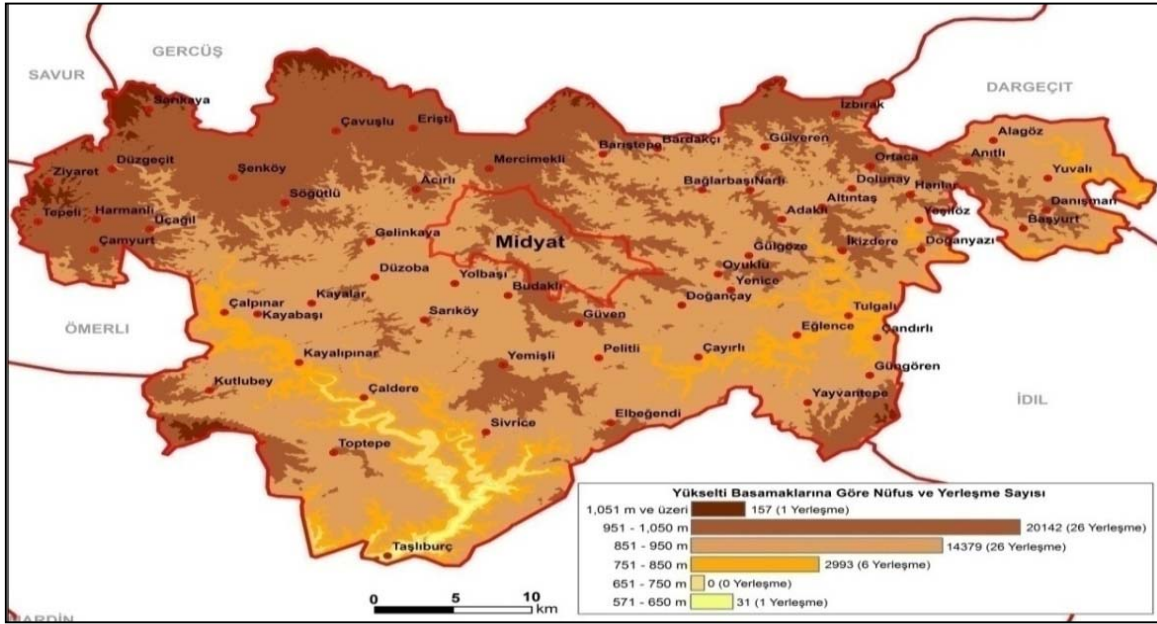
4-Mardin'in büyükşehir hâline getirilmesi ile kırsal yerleşmeler sosyal, demografik ve ekonomik açıdan nasıl etkilenmiştir? Midyat kırsal yerleşmelerinde altyapı sorunlarının ortaya çıkmasında hangi etkenler rol oynamaktadır?

Midyat'ta Kırsal Yerleşim Sistemi

Cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllarda ülkeyi ekonomik açıdan ayakta tutan kırsal alanlar, günümüzde işsizliğin ve göçün hüküm sürdüğü alanlar hâline gelmiştir. Birbirinden farklı inanış ve etnisitelerin birlikte yaşadığı Midyat'taki kırsal yerleşmelerin geçmişte sahip olduğu çokkültürlülük ve sosyo-ekonomik dinamikler modernleşme süreci ile birlikte giderek zayıflamaktadır. Kırsal yerleşmelerinin sahip olduğu konum ve zenginlik, çeşitli nedenlerle yaşanan göçler ve çevreleriyle yaşadıkları etkileşim gibi dinamikler bu yerleşmelerin bugünkü sosyal, ekonomik, mekânsal ve kültürel formunu oluşturmuştur.

Kuruluş Yeri ve Doğal Çevre Özelliklerine Göre Kırsal Yerleşmeler

Yerleşmelerin kuruluş yerlerinde doğal çevre faktörlerinin etkisi önemlidir. Bu faktörlerin en önemlilerinden biri yükseltidir. Midyat'ta yerleşmelerin kurulduğu alanların yükseltisi (Şekil 2), ülke ortalamasına göre düşüktür. Bu durum Midyat köylerinde yaşayan insanlar için bazı avantajları da beraberinde getirerek, hem tarım yapmaya uygun arazilerin fazla olmasını, hem de ulaşımın kolaylaşmasını sağlamıştır.

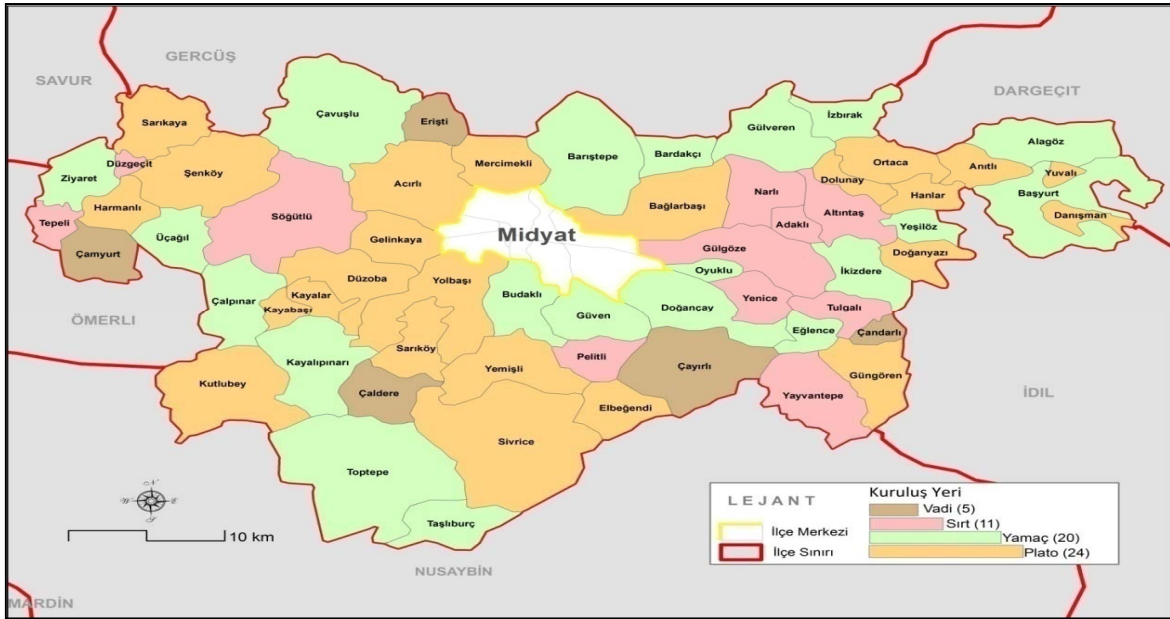

Şekil 2. Yükselti Basamaklarına Göre Kırsal Yerleşmeler ve Nüfusun Dağılımı.

Midyat ilçesinde yer şekilleri genellikle sade bir karakterde olduğundan, yerleşmeler 570 m ile 1050 m arası yükseltiye sahip alanlarda kurulmuştur. Yükseltinin nispeten fazla olduğu alanlar çoğunlukla ilçenin kuzey ve kuzeydoğusunda bulunmaktadır. İlçenin orta ve güney kesimlerine doğru yükselti azalmaktadır. En düşük yükselti seviyesi olan 570 m ise ilçenin en güneyinde, akarsu vadilerinin olduğu alanlarda yer almaktadır.

Midyat ilçesindeki kırsal yerleşmelerin büyük kısmının 851 ile 1050 m arasında bulunan yükseltilerde yoğunlaşmaktadır. 60 kırsal yerleşmenin 52'si bu yükselti aralığında kurulmuştur. Kırsal nüfusun 34.521'i (% 67,4) bu yükselti kademeleri arasında yaşamaktadır. Acırlı, Şenköy, Söğütlü gibi birçok yüksek nüfuslu yerleşme de bu yükselti aralığında yer almaktadır (Şekil 2).

Yükseltisi az bölgelerden biri olan Midyat'ın kırsal yerleşmeleri, özellikle sırt, plato ve yamaç gibi nispeten daha yüksek ve özellikle geçmişte oluşabilecek saldırılara karşı daha korunaklı olan alanlarda kurulmuşlardır. Bu alanların iklim şartları ve tarımsal açıdan yerleşmeye uygunluğu gibi nedenler, yerleşmelerin bu alanlarda yoğunlaşmasına sebebiyet vermiştir. Bu faktörlerin etkisiyle kırsal yerleşmelerin büyük bir bölümü (%41,7) platolarda yer almıştır. Yerleşmeye uygun alanlardan biri olan yamaçlarda bu oran %33,3 ve sırtlarda ise %18,3'tür (Şekil 3).

Şekil 3. Kırsal Yerleşmelerin Kuruluş Yerleri Açısından Dağılımı.

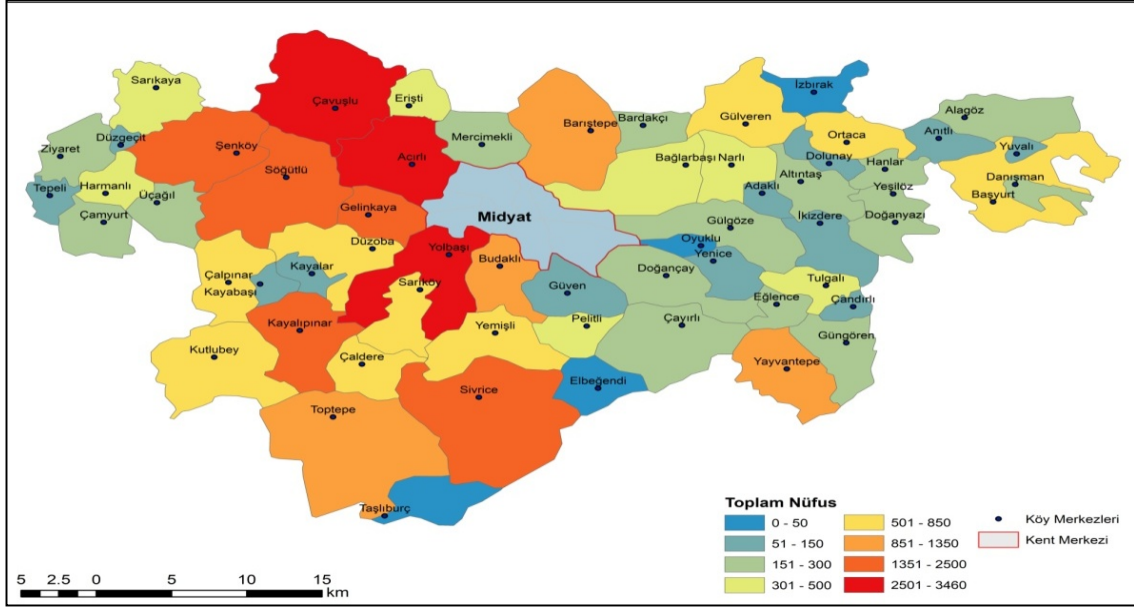
Tarımsal ekonomiye bağlı olarak yerleşmelerin kuruluş yerlerini belirleyen önemli bir faktör de toprağın tarımsal faaliyetler için uygun olup olmamasıdır. 156.008 hektarlık ilçe arazisinin 41.663 hektarını (%26,7) kültür bitkileri, orman, mera ve çayır bitkilerinin yetişmesine uygun olan ilk IV. sınıf arazileri oluşturmaktadır (Komisyon, 1997: 80). Bu kabiliyet sınıflarının oluşmasında yer şekillerinin avantaj oluşturduğu Midyat'ta, sulama koşulları geliştirildiğinde hem ürün çeşitliliği hem de ürünlerden alınan verim artacaktır. 2018 yılı verilerine göre, Midyat'ın köylerinde tarımsal alanlarda sulama oranının %10 civarında olması, yazları oldukça kurak geçen bu yerleşmelerin sulama ihtiyacının ne ölçüde büyük olduğunu göstermektedir. Midyat'ta tarımı sınırlandıran ve dolayısıyla yerleşmelerin kuruluş yerlerini belirleyen diğer bir özellik de tarımın yapılmasını engelleyen erozyon, taşlık ve kayalık alanlar ile drenaj bozukluğu olan arazilerin bulunmasıdır (Komisyon, 1997: 14). Su kaynaklarının azlığı ve kuraklığın hâkim olduğu bu yerleşmelerde, insanlar tarıma daha uygun, daha fazla yağış alan arazilerin etrafında toplanmıştır. Yine bu nedenlerle, çalışma alanını oluşturan kırsal yerleşmelerin tümü toplu yerleşme özelliği göstermektedir.

Demografik Özelliklerine Göre Kırsal Yerleşmeler

Araştırma alanını oluşturan köylerin demografik yapısı, Türkiye'nin tipik kırsal yerleşme özelliklerini taşımaktadır. Kırsal nüfusun büyük bir kısmı yaşlı ve çocuklardan oluşmakta ve genç nüfusun büyük bir bölümü de büyük kentlere kalıcı olarak göç etmekte veya yılın belli dönemlerini, belli amaçlar için köyün dışında geçirmektedir. Köylerin sahip olduğu nüfus miktarları ise çeşitli özellik ve nedenlere bağlı olarak birbirinden oldukça farklılaşmaktadır.

Midyat ilçesinde nüfusun kırsal yerleşmelere dağılımı incelendiğinde; Acırlı, Çavuşlu, Şenköy, Yolbaşı, Gelinkaya, Söğütlü gibi nüfusu oldukça fazla olan bazı kırsal yerleşmelerin bulunduğu görülecektir. Bu yerleşmelerin nüfusu diğer birçok yerleşmeden farklı olarak binli rakamlarla ifade edilmektedir. Bu köylerin fazla nüfuslanmış olmasının önemli bir nedeni ilçe merkezine yakın mesafede kurulmuş olmaları ve bu yerleşmelerin ilçe merkezine paralel gelişim sürecinden geçmiş olmalarıdır. Bu durum çok fazla kaybetmelerini engellemiştir. Nüfus bu özelliğine bağlı olarak, bu yerleşmelerde sosyal yaşam olanakları daha gelişmiştir. İnsanlar çeşitli ihtiyaçlarını köylerinde karşılayabilmektedir. Zaten Mardin büyükşehir olmadan önce de bu yerleşmelerin çoğu belde özelliğine sahipti ve belediyelere sağlanan mali olanaklardan yararlanmaktaydılar. Fakat 6 Aralık 2012'de yürürlüğe giren 6390 sayılı "Büyükşehir Yasası" ile Mardin de büyükşehir statüsüne alınmış, ilçeye bağlı köy ve beldeler de mahalle olmuştur. Dolayısıyla Mardin'in büyükşehir olmasıyla birlikte bu beldeler, diğer yerleşmelere karşı olan bazı üstünlüklerini kaybetmişlerdir. Nüfusu yüksek olan kırsal yerleşmelerle ilgili belirtilmesi gereken diğer bir husus ise, bu özellikteki yerleşmelerin nüfusunun çoğunlukla Arap aşireti olarak kabul edilen Mahallemlerden oluşmasıdır. İlçedeki kırsal yerleşmelerin %26,7'sinin nüfusu ise 150 kişiden azdır. Bunlar arasında en düşük nüfusa sahip olanlar ise, çoğunlukla Süryani ve Yezidilerin yaşadığı köyler ile köy boşaltmaları sonucu nüfusu azalmış olan Kürt köyleridir. Bu yerleşmelere, Süryanilerin yaşadığı Anıtlı, Elbeğendi, İzbrak, Yezidilerin yaşadığı Oyuklu, Yenice ve Güven ve Kürtlerin yaşadığı Yuvalı, İkizdere, Adaklı gibi köyler örnek verilebilir. Köylerde yaşanan nüfus kayıpları her ne kadar 1950'li yıllardan bu yana yaşanan ekonomik nedenli göçlere dayandırılrsa da demografik yapıyı etkileyen esas faktör güvenlik nedenli göçlerdir (Şekil 4).

1990'lı yıllarda PKK örgütünün korucu olmama ve güvenlik birimlerinin korucu olma ya da köyünü terk etme yönlü baskıları arasında ikilemde kalan köylülerin bir kısmı köylerini terk etmemek için korucu olmayı tercih etmiş, bir kısmı da yaşadıkları alanları terk etmişlerdir. Dolayısıyla bu süreçte Midyat kırsalında oldukça büyük bir nüfus kaybı yaşanmıştır. Çatışmalı ortamın bulunduğu bu dönemden sadece Müslüman ve Yezidi Kürt köyleri etkilenmemiş, Süryani köyleri de güvenlik sorunları nedeniyle çok fazla göç vermiştir. Köyünü terk etmeyerek korucu olmayı tercih eden köylerin nüfuslarını büyük ölçüde korudukları, günümüzde de yüksek nüfuslu kırsal yerleşmeler arasında yer aldığı söylenebilir.

Şekil 4. Kırsal Yerleşmelerin Nüfus Büyüklüğüne Göre Dağılışı.

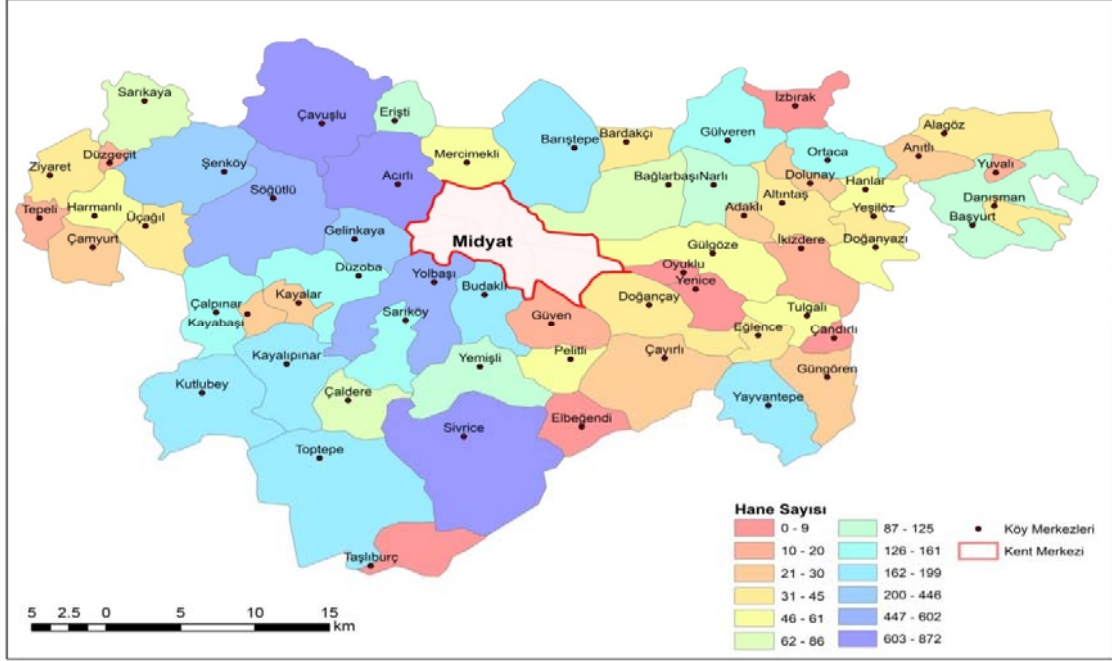
Köylerdeki nüfus yoğunluğu değerlendirildiğinde köylerin nüfusu ile köylerin kapladığı alan bakımından farklılıklar tespit edilmiştir. Örneğin Erişti, Sarıköy, Ortaca ve Budaklı gibi yerleşmelerin nüfusu ortalama bir düzeyde olmasına karşın, bu yerleşmelerin yüzölçümlerinin fazla geniş olmaması nedeniyle km^2 'ye 37-65 arası kişi düşmektedir. Acırlı, Şenköy, Söğütlü, Yolbaşı, Çavuşlu gibi yerleşmelerde ise durum farklıdır. Bu kırsal yerleşmelerin hem alanları geniştir hem de nüfusları fazladır. Alanı fazla geniş olmamasına rağmen ortalama nüfus yoğunluğu çok düşük olan yerleşmelerin hemen hemen hepsinin göçler sonucu nüfusu fazlaca azalmış olan köyler olduğu söylenebilir. Bu köyler ilçenin doğusunda yer alan Süryani ve Kürt köyleridir. Bu köyler alansal olarak daha küçük olmasına rağmen, göç sonucu nüfusu oldukça azalan yerleşmelerdir.

Yaşanan göçler, yerleşmelerin yapısını birçok açıdan değiştirmiştir. Örneğin hane sayısının azlığı ile yerleşmelerde yaşanan göç oranı arasında mutlak bir ilişki bulunmaktadır. Yakın bir zamana kadar tamamen boşalmış olan ve günümüzde ise sadece 10 haneye sahip olan Oyuklu ve Yenice gibi Yezidi yerleşmeleri bu duruma örnek teşkil etmektedir. Aynı şekilde yaşanan göçler sonucu hane sayısı çok fazla azalmış olan Elbeğendi ve İzbırak yerleşmeleri de Süryani köylerine örnek verilebilir (Şekil 5). Bunun tersi olarak diğer yerleşmelere göre göç oranı daha az olup hem nüfusu yüksek olan hem de hane sayısı yüksek olan bazı yerleşmeler bulunmaktadır. Bu köylere ise verilebilecek örnekler

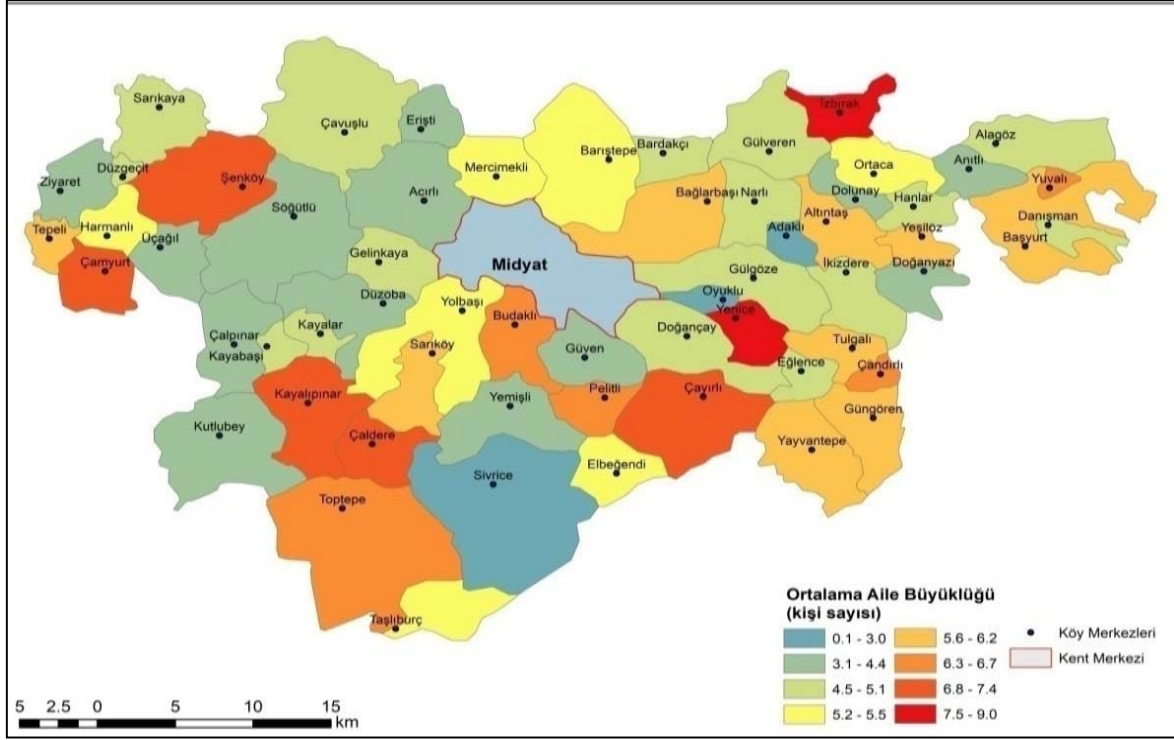
Mahallelerinin yaşadığı Acırlı, Gelinkaya, Söğütlü, Şenköy, Yolbaşı, Süryani ve Kürtlerin birlikte yaşadığı Bağlarbaşı, Barıştepe köyleri ve sadece Kürtlerin yaşadığı, Sivrice, Kayalıpınar, Toptepe gibi yerleşmelerdir. Bu yerleşmelerin büyük bir kısmı ilçe merkezinin batısında yer almakta ve Mardin il merkezi istikametinde bulunmaktadır. Nüfusu ve hane sayısı yüksek olan birçok köyün ortak bir özelliği, ilçe merkezine yakın mesafede kurulmuş olmaları sayesinde birçok olanağa sahip olmaları ve ilçe merkezinde günlük ekonomik faaliyetlerini yürütebilmeleridir.

Midyat'ın köylerinde geleneksel aile yapısındaki değişimi yansıtan önemli unsurlardan biri

Şekil 5. Köylere Göre Hane Sayısı.

de aile büyüklükleridir. Kırsal yaşamın kalabalık aile yapısı zamanla yerini daha az bireye sahip ailelere bırakmaya başlamıştır (Şekil 6). Örneğin nüfusu 3.496 kişi olan ve 872 haneye sahip olan Acırlı'nın ortalama hane büyüklüğü 3,8'dir. Birçok yerleşmede ortalama aile büyüklüğü 3,1-5,1 kişi arasındadır. Bu durumun kısmen farklılaştığı bazı yerleşmelere baktığımızda ise, hanede ortalama 7-9 kişinin bulunduğu yerleşmeler olarak Çayırılı, Çaldere, Başyurt, Kayalıpınar, Şenköy, Çamyurt köyleri bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin tümü Kürt ve Mahallelerinin yaşadığı köylerden oluşmaktadır. Bunun nedenleri, Kürtler arasında doğum oranlarının diğer etnik ve dinsel gruplara göre daha yüksek olması ve Mahallelerinin verdiği göç oranlarının diğer gruplara göre daha düşük olmasıdır. Süryanilerin Avrupa ülkelerine çok fazla göç vermesi aile yapılarında değişime neden olmuştur. Sadece Süryanilerin yaşadığı Anıtlı, Alagöz ve Elbeğendi yerleşmelerinde de aile büyüklüğünün çok yüksek olmadığı görülmektedir. Kısacası yaşanan göçler, doğum oranlarının eskiye oranla düşmesi, zamanla geniş aile şeklinin bozulmaya başlaması ve aile üyelerinin bir kısmının köyün dışında yaşamaya başlaması gibi etkenler ile de yakından ilintilidir.

Şekil 6. Kırsal Yerleşmelerin Ortalama Aile Büyüklüğü.

Mekânsal Özelliklerine Göre Kırsal Yerleşmeler

Midyat'ın doğusunda; Şırnak iline bağlı İdil ilçesi ve Mardin'e bağlı Dargeçit ilçesi bulunmaktadır. Kuzeyinde; Gercüş ilçesi, Batısında; Savur, Ömerli ve Güneyinde; Nusaybin ilçeleri ile çevrilidir. Dolayısıyla Midyat köylerini merkeze bağlayan Dargeçit, Mardin merkez, Nusaybin, İdil ve Gercüş yolları bulunmaktadır. Köylerin önemli bir kısmı Mardin ve Dargeçit yoluna yakın konumda yer almaktadır. Genel itibariyle kırsal yerleşmelerin ana yollara yakın mesafelerde kurulduğu söylenebilir. Bu durum yerleşmelerin çevreleriyle olan ilişkilerine pozitif etki oluşturmuştur. İnsanlar ulaşım konusunda ciddi sorunlar yaşamamakta ve merkezi yerleşmelere erişmekte zorluk çekmemektedirler.

Yerleşmelerin gelişimi ile ulaşım özellikleri arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Öncelikle köylerin ilçe merkezine yakın olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dargeçit ve İdil ilçeleri arasında bulunan ve yer şekilleri bakımından engebeli bir arazide kurulmuş olan az sayıda yerleşme bulunmaktadır ve ilçe merkezine mesafeleri de 44 km'yi geçmemektedir. Köylerin büyük kısmı (%65) ilçe merkezine 11 ile 30 km arası mesafede bulunmaktadır (Tablo 1). İlçe merkezi ile köyler arasında çok mesafenin olmamasında yer şekillerinin sade özellikler göstermesinin rolü büyüktür. Düz arazilerin varlığı, aşılması güç mesafelerin oluşmamasına, su kaynaklarının az olması, insanların merkezden çok fazla uzak noktalara yerleşmemesine yol açmıştır. Ayrıca Cumhuriyet tarihinden bu yana idari yapıda meydana getirilen değişiklikler genellikle ilçe sınırlarının küçülmesi yönünde olmuştur.

Tablo 1. Köylerin İlçe Merkezine Olan Uzaklığı

Uzaklık (km)	Köy Sayısı	Oran (%)
0-5	5	8,3
6-10	8	13,3
11-15	13	21,7
16-20	8	13,3
21-25	7	11,7
26-30	11	18,3
31-35	5	8,3
36 ve üzeri	3	5,1
TOPLAM	60	100,0

Kaynak: Midyat Belediyesi Verileri

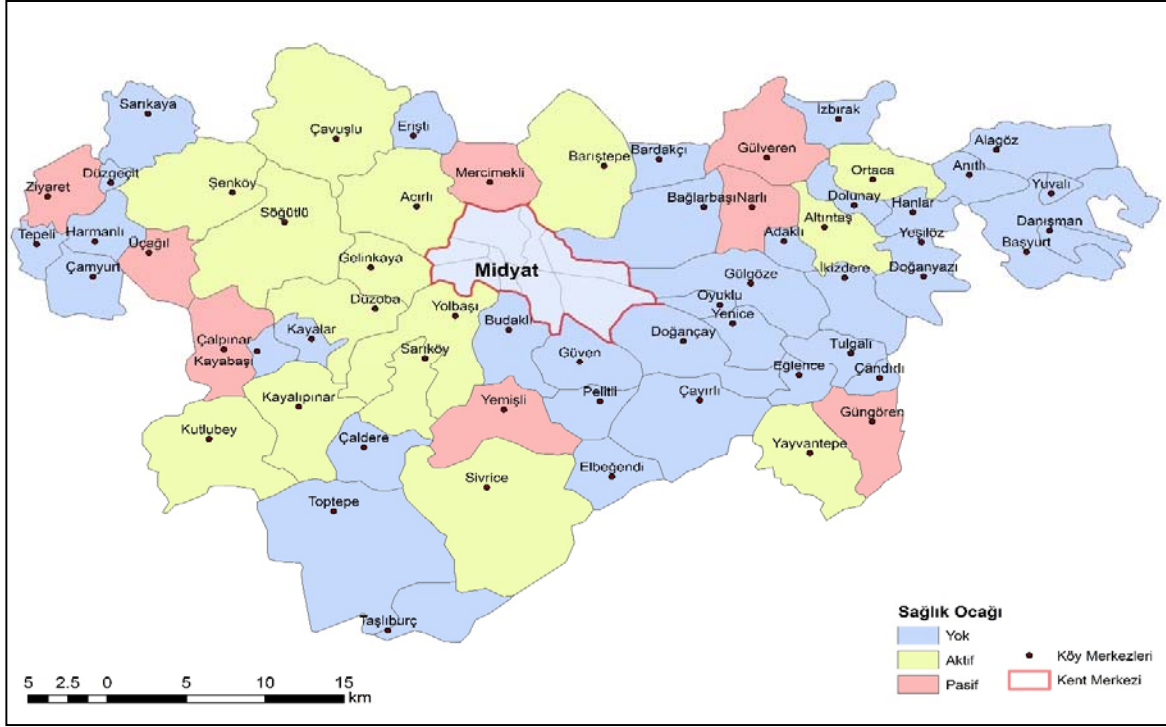
Kırsal yerleşmeleri merkeze bağlayan yolların asfaltlanma tarihleri 1980 ve öncesine dayanmaktadır. Özellikle Mardin yolu üzerinde bulunan ve ilçe merkezine yakın olan Acırlı, Çavuşlu, Şenköy gibi köyler daha erken dönemde yolu asfaltlanan yerleşmelerdir. 2010 yılına gelindiğinde ise hemen hemen bütün köylerin yolu asfaltlanmıştır. Kırsal yerleşmelere ulaşım %73,4 oranında köy minibüsleri ile yapılmaktadır. Diğer yerleşmeler ise komşu köylerin araçları ve özel araçlarla ulaşımını sağlamaktadır. Nüfusu az olan bu köylerin minibüsü olmadığından, aynı güzergahta yer alan komşu köylerin minibüslerinden yararlanmaktadır. Bunlar da Oyuklu ve Güven gibi genellikle nüfusu 100 kişinin altında olan köylerdir. Gündelik sefer sayısı insanların merkezle olan ilişkilerinin sıklığına bağlıdır. Genellikle merkeze daha yakın olan köylerde insanlar birçok işini ilçe merkezinde halletmektedir. Hatta bu köylerde yaşayan birçok kişi birtakım ekonomik faaliyetlerini de ilçe merkezinde yürütmektedir. Bu nedenle, bu köylerden merkeze minibüs seferleri daha sık yapılmaktadır.

Diğer bir mekânsal unsur olarak gündelik yaşamda çok önemli yere sahip olan elektriğin Midyat köylerinde kullanılma tarihi 1970'li yıllardır. 1980 yılı ve öncesinde elektrik bağlantısı tamamlanan köylerin oranı %20'dir. Bu köyler genellikle ilçe merkezine yakın olup nüfusu yüksek olan köylerdir. Mesafe ve nüfusun özelliklerine bağlı olarak 1990 yılına gelindiğinde neredeyse bütün köylerin elektrik şebekesi kurulmuştur. 1990'lı yıllarda bazı köylerin boşaltılmış olması sebebiyle, bu dönemde elektrik şebekesi tamamlanamayan bazı köylerin elektrik altyapıları da köylere geri dönüşlerle birlikte tamamlanmıştır.

Araştırma alanındaki tespitlerimize göre, kırsal yerleşmelerin büyük bir kısmında (%90) içme suyu şebekesi bulunmaktadır. Kalan %10'unda ise, ayaklı ve gömme sistemli depolarla evlere su sağlanmaktadır. Depolarla suyun sağlandığı bu yerleşmeler Adaklı, Alagöz, Çaldere, Eğlence, Ortaca, Üçağıl köyleridir. Fakat bu köylerde de son yıllarda depoların eskimiş olması ve sağlık endişeleri nedeniyle su şebekesi talep edilmeye başlanmıştır. Ayrıca şebeke suyu olan bazı köylerde aynı zamanda su deposu da bulunabilmektedir.

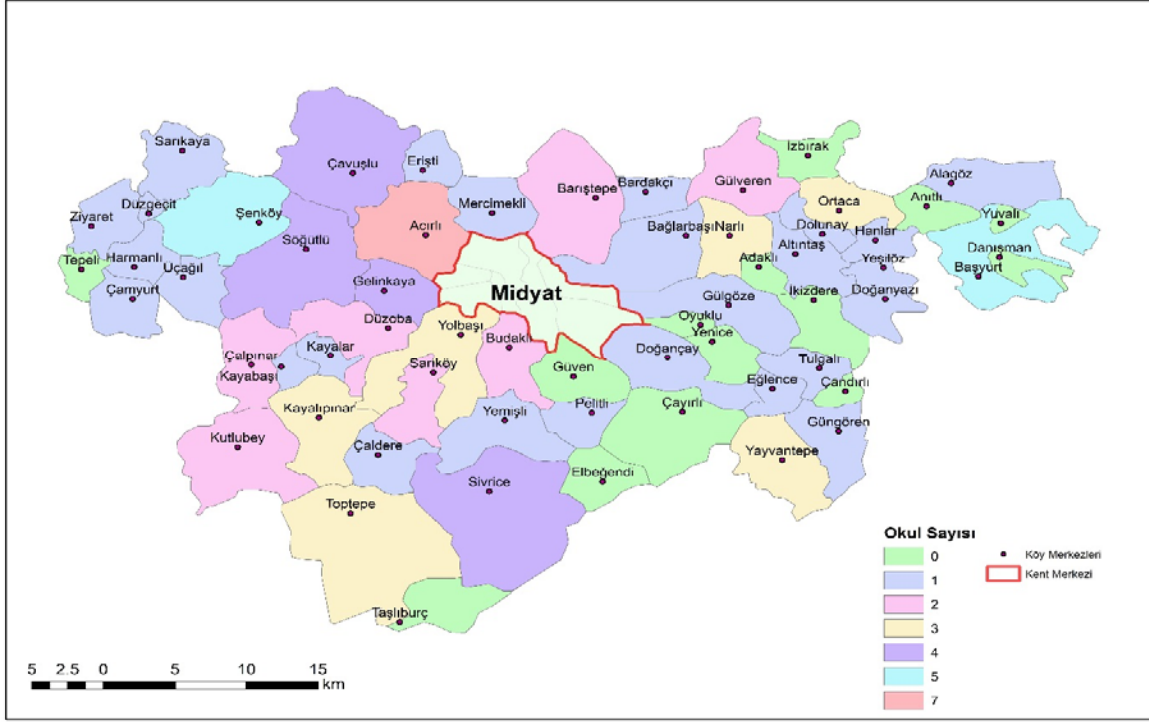
Midyat'ta mevcut altyapı sistemlerinden bir diğeri de internettir. Köylerin ilçe merkezine çok uzak mesafelerde bulunmaması, yükseltinin çok fazla olmaması gibi özellikler sayesinde çok sayıda köy baz istasyonunun etki alanına girmektedir. Kırsal yerleşimlerim muhtarlarından edindiğimiz bilgilere göre, internet erişimi konusunda sıkıntı yaşayan köylerin oranı sadece %28,3'tür.

Midyat'a bağlı 60 kırsal yerleşmenin sadece 15'inde aktif çalışan sağlık ocağının bulunması (Şekil 7) sağlık olanakları konusunda ciddi eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Nüfusu yüksek olan 5 yerleşmede bulunan Aile Sağlığı Merkezlerinde daimî olarak görevde bulunan doktorlar bulunmaktadır. Bu doktorlar pazartesi günleri hariç haftanın belli gün ve saatlerinde diğer köylere de mobil hizmet vermektedir. Ayrıca toplamda 18 tane sağlık evi ve sağlık istasyonlarının sadece 10 tanesi aktif durumdadır. Aktif olan sağlık evlerinde sadece birer ebe bulunmaktadır.

Şekil 7: Kırsal Yerleşmelerde Sağlık Ocağı Dağılımı.

Midyat'ta kırsal yerleşmelerin sadece 46'sında okul bulunmaktadır. Köylerdeki eğitime ulaşım daha çok taşınabilir eğitim üzerine şekillenmiştir. Nüfusu az olan köylerde eğitim ilkokula kadar sürdürülürken, eğitimin daha sonraki aşamaları çevre yerleşmelerde bulunan ortaokul ve liselerde tamamlamaktadır. İlkokul, ortaokul ve lisesi bulunan köyler genellikle nüfusu yüksek ve merkeze yakın olan yerleşmelerdir. Bu okulların kapasitesi hem köyün ihtiyacı hem de nüfusu az olan çevre köylerin öğrenci durumu dikkate alınarak belirlenmiştir. Fakat bu durumun dışında bazı istisnaların olduğu da söylenebilir. Örneğin Başyurt Köyü fazla nüfuslanmış bir köy değilken, köye bağlı 11 mezranın bulunması ve yakın çevresinde okulu bulunmayan köylerin olması nedeniyle okul sayısı 5'tir (Şekil 8).

Şekil 8. Kırsal Yerleşimlerde Okulların Dağılımı.

Olumlu bazı gelişmelere karşılık, köylerde bazı ciddi altyapı sorunları da bulunmaktadır. Köylerin en büyük problemlerinden biri çöp toplama alanlarının olmamasıdır. Sadece 6 köyün çöp toplama alanı bulunmaktadır (%10). Çöp toplama alanı olmayan köylerde belediye çalışanları hafta içi herhangi bir gün traktörlerle çöpleri toplamaktadırlar. Fakat çöplerin toplanması belli bir düzen içinde yapılmadığından köylerde çöpler birikmekte ve bu durum hem sağlık açısından sorunlar yaratmakta hem de görüntü kirliliğine neden olmaktadır. Görüştüğümüz muhtarların %26,7'si çöplerden kaynaklı ciddi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çalışma alanı olan 60 yerleşimde diğer ciddi bir sorun ise sadece dokuz köyde kanalizasyon sisteminin bulunmasıdır. Kanalizasyon altyapı sorunları arasında %85,0 ile ilk sırada bulunmaktadır. Kanalizasyonu olan köyler de daha önce belde olan Mahalleli köyleri ile kanalizasyon sistemlerini kendileri kuran Süryani köyleridir.

Midyat kırsalının sahip olduğu mekânsal ve altyapı özellikleri genel olarak değerlendirildiğinde, Güneydoğu Anadolu bölgesinin diğer kır yerleşmeleriyle benzer özellikleri taşıdıkları görülmüştür. Bu yerleşmelerin özellikle sosyal yaşam gereksinimlerine yönelik donatıların yetersiz olduğu görülmektedir. Mardin'in merkezi ilçelerinden olması ve arazi şartlarının ulaşım açısından uygunluğu gibi özelliklere rağmen, Midyat köylerinin altyapı sorunlarının çok çeşitli ve yüksek sayılabilecek oranlarda oldukları söylenebilir.

Sosyo-Kültürel Özelliklerine Göre Kırsal Yerleşmeler

Midyat Tur Abdin'in merkezinde yer alıyor olması nedeniyle bölgenin sahip olduğu tarihsel özellikleri taşımakta, dinsel ve kültürel çeşitliliğe bağlı olarak kendine özgü sosyo-kültürel bir doku

oluşturmaktadır. Bu özellikler kırsal yerleşmeleri de birçok bakımdan etkilemiş ve bu etkiler günümüze kadar devam etmiştir.

Yörenin kadim halklarının Süryani ve Kürtler olması gibi nedenlerle, köylerin eski isimleri genellikle Süryanice ve Kürtçe kökenlidir. Yerleşme isimlerinin telaffuzunda zaman içerisinde değişiklikler oluşmuş olsa da eski isimler büyük oranda günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Örneğin, Narlı köyünün eski adı olan Helax, Asur kralının oğlu Hâlâho'nun isminden geldiği rivayet edilmektedir. Kürtçe Helax, Arapça Helah, Süryanice Ahlah olarak telaffuz edilmektedir (Tan, 2015: 133-134). 1949 yılında 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile yer adlarının değiştirilmesi işlemleri için yasal bir dayanak oluşturulmuş, ardından 1957 yılında da bir "Ad Değiştirme İhtisas Kurulu" kurulmuştur. Yer isimlerini değiştirme çalışmaları 1978 yılına kadar sürmüş, fakat "tarihi değeri olan yer adlarının da" değiştirildiği gerekçesiyle, 1978 yılında çalışmalara son verilmiştir (Tunçel, 2000: 27). Midyat ilçesine bağlı köylerin isimleri de bu süreçte değişmiştir. Fakat köy isimleri resmiyette değişmiş olsa bile, insanlar günümüzde bu köyleri eski isimleri ile anmaya devam etmektedir.

Bölgede varlık göstermiş olan en eski dinlerden biri Hıristiyanlıktır. Bu dine mensup olan Süryanilerin Hıristiyanlığa ilk inanan ve İsa'nın dilini konuşan topluluk olduğu düşüncesi nedeniyle Hıristiyanlık tarihinde Süryanilik önemli bir yere sahiptir (Taşgın, 2005: 79-80). Bölgede yaşayan Süryaniler 3 grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar: Süryani Kadimler, Süryani Katolikler ve Keldanilerdir (Yıldız ve Erdoğan, 2012: 433). Mezopotamya'daki tarihsel kalıntılar ve olaylar, Süryanilerin kökeninin Asurlulara dayandığını göstermektedir. Özellikle 1960'lı yıllardan bu yana Avrupa, Amerika ve Avustralya'ya yoğun bir göç veren Süryaniler, bugün Türkiye, Suriye, Lübnan, Irak, İsrail, Mısır ve Hindistan gibi ülkelerde yerli halk olarak yaşamlarını sürdürmektedirler (Özmen, 2006: 170).

Midyat'ta diğer bir etnik grup olan Mahallemilerin kökeniyle ilgili çeşitli görüşler öne sürülmektedir. Süryani kaynakları, Mahallemilerin Süryani kökenli olduğunu iddia etmektedir (Çetin, 2007: 66). Mahallemilere göre ise, 6. yüzyılda İslamiyet'in yayılışı ile birlikte Arap akınları başlamış ve Abbasiler bölgeye egemen olmuş ve Midyat ile Savur arasında kalan köylere yerleşen ve Arapça konuşan aşirete de Mahallemiler denmiştir. Bölgeye büyük bir ordu ile gelen Müslüman Arapların burada yüz karakol/garnizon kurmuş olmaları nedeniyle Mahallemi adının da yüz mahalle, yüz yer, ordugâh anlamında buradan geldiği düşünülmektedir (Noyan, 2008: 22).

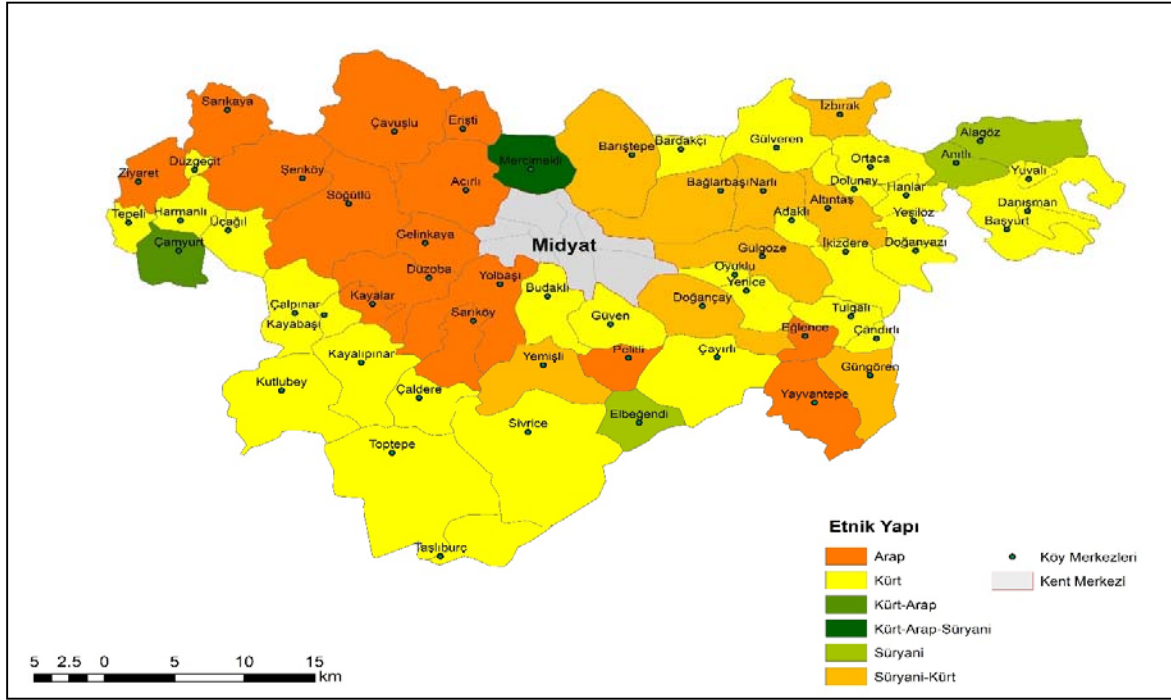
Midyat kırsalında sayısal olarak en kalabalık grubu oluşturan etnik grup Kürtlerdir. Günümüzde Kürtlerin en yoğun olarak yaşadığı bölgeler Türkiye, Irak, İran ve Suriye sınırları içerisinde bulunmaktadır. Kürtlerin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Kürtlerin geçmişi her ne kadar Hurri, Guti, Kurti, Kaldi, Mard, Zela, Karduçi ya da Ari Medleri, Sagartyanlar, Mitanniler ve Kassitler gibi halklara dayandırılrsa da gerçekte Kürt halk kültürünün izleri arkeolojik kanıtlarla çok daha eskilere gitmektedir (İzady, 2004: 62).

Midyat'taki diğer bir sosyal grup olan Yezidi Kürtler (Ezidiler), Irak'ın kuzeyi ile Rusya, Gürcistan, Ermenistan ve Türkiye'de yaşamaktadırlar (Şarman, 2015: 547). Yezidiler Suriye'nin Baalbek kazasının Beytifar köyünde doğan, Sincar'da ölen ve yaptırdığı zaviyesine gömülen Şeyh Adi Müsafır'ı insanüstü bir varlık olarak gören bir topluluktur (Turan, 1989: 44-45). Yezidiler, tek tanrı inancına sahip bir topluluktur ve kâinatı yaratan *Huda'ya* (Tanrı) tapmaktadırlar. Yezidiler kutsal gördükleri Azazel

(Şeytan) melek için Melekê Tavus adını kullanırlar ve tavus kuşu da dinlerinin sembolüdür. Yezidiler Kürtçe konuşur ve ibadet dilleri de Kürtçedir (Teliman, 2012: 966).

Mardin ve çevresinde kendilerini Seyyit olarak tanımlayan bazı topluluklar da mevcuttur (Taşgın, 2007: 189). Becirman olarak adlandırılan Seyyitler Arap kökenli oldukları hâlde, zamanla Kürtleşmişlerdir (Bruinessen, 2008: 306). Seyyitlerin ilk olarak yerleştirildikleri köy Becirman olarak bilinmektedir. Kendilerinden vergi alınmadığı için de köye Kürtçe vergisiz anlamında Bêcirman adı verilmiştir. Günümüzde Batman ili Gercüş ilçesine bağlı olan bu köyün adı, Cumhuriyet döneminde Vergili olarak değiştirilmiştir (Adak, 2004: 386).

Tarihsel araştırmalar köylerin en eski sakinlerinden birinin Süryaniler olduğunu gösteriyor olsa da günümüzde Süryanilerin yaşadığı yerleşme sayısı fazla değildir. Anıtlı, Alagöz, Elbegendi Süryanilerin tek başlarına yaşadıkları önemli yerleşmelerdir. Bunun yanında köylerin 10'unda birden fazla topluluğun bir arada yaşadığı görülmektedir. Midyat ve çevresinin Müslümanlar tarafından ele geçirilmesini müteakip Hıristiyan ve Müslüman olan topluluklar birlikte yaşama kültürü edinmeye başlamışlardır. Farklı dinlere mensup olan ve aynı yerleşmede yaşayan topluluklar daha çok Süryani ve Kürtlerdir. Barıştepe, Gülgöze, Güngören, Doğançay, Bağlarbaşı, Altıntaş yerleşmeleri Süryani ve Kürtlerin bir arada yaşadığı ve en fazla etkileşime girdikleri yerleşmelere örnek verilebilir. Bilge'nin verdiği bilgilere göre (2001: 113) Mardin ili dâhilinde Süryanilerin nüfusu takriben 2500 civarındadır ve bu nüfusun büyük çoğunluğu (%62) kırsal alanlarda yaşamaktadır (Şekil 9). Süryanilerin genellikle ya nüfusun bütünüdür Süryanilerden oluştuğu ya da Kürtlerin bulunduğu köylerde yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir (Bilge, 2001: 113).

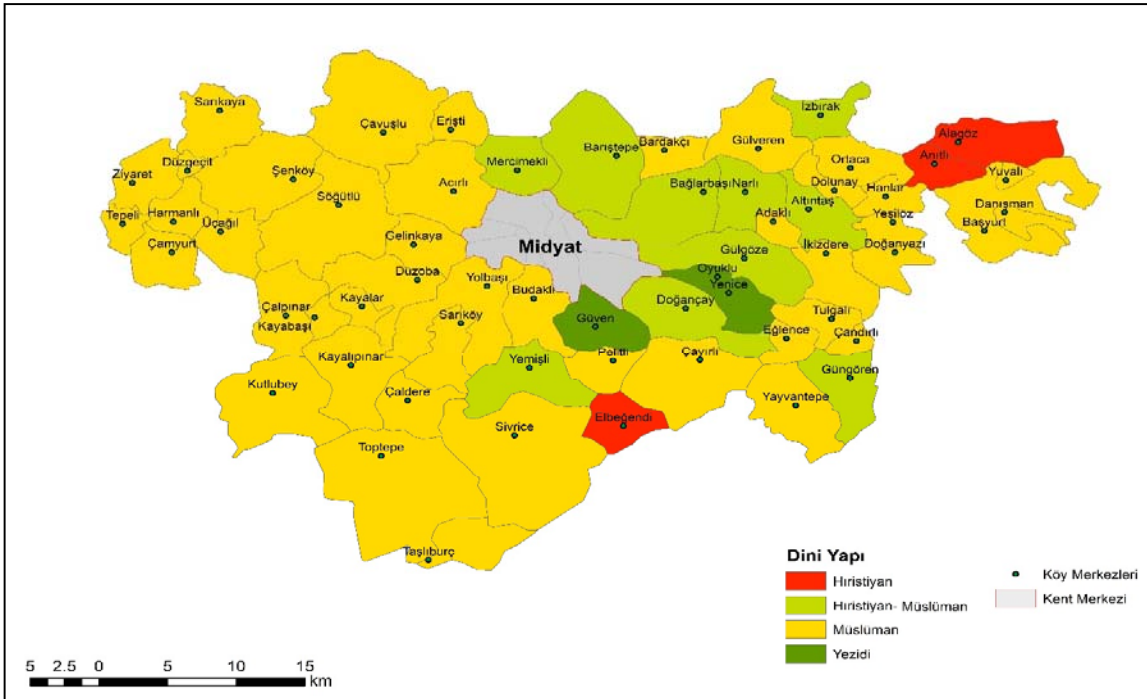

Şekil 9: Midyat Köylerinde Etnik Yapı

Etnik kimliği Mahalleli olan Müslümanlar ile Hıristiyan olan Süryanilerin çok fazla bir arada yaşamayı tercih etmediği görülmektedir. Mahallelerin yaşadığı köyler Midyat merkeze yakın ilçenin

batısı ile güneybatısında bulunmaktadır. Acırlı, Şenköy, Sögütlü, Yolbaşı, Gelinkaya köyleri Mahallemi nüfusunun yüksek olduğu yerleşmeler örnek gösterilebilir. Dolayısıyla, Mahallemiler de diğer topluluklar gibi birbirlerinden uzaklaşmamak ve kendilerini güvende hissetmek için birbirlerine yakın olan yerleşmelere yerleşmişlerdir. Midyat'ın köylerinde yaşayan Yezidilerin nüfusu yaşanan göçler sonucu oldukça azalmıştır. Günümüzde Oyuklu, Güven ve Yenice köylerinde yaşayan Yezidilerin nüfusu yaklaşık olarak 30 kişidir. Yaşadıkları yerleşmelerde sadece Yezidler bulunurken, bu yerleşmeler ilçenin doğusunda ve birbirine yakın mesafededir. İlk yerleştikleri köyün isminden kaynaklı kendilerini Becirman Seyyitleri olarak tanımlayan Seyyitler ise, Kürt toplumuna entegre olmuş durumda ve etnik köken olarak kendilerini Kürt olarak görmektedirler. Bu nedenle, Seyyitlerin genellikle Kürtlerin yaşadığı yerleşmelerde yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir. Seyyitlerin Kürtlerle birlikte yaşadığı yerleşmelere Çandarlı, Dolunay, Hanlar, Tulgalı, Bağlarbaşı, Narlı gibi yerleşmeler örnek verilebilir. Kürtler ise, 31 yerleşmenin tümünde tek etnik grup olarak yaşarken, 10 yerleşimde de diğer etnik gruplar ile birlikte yaşamaktadırlar. Sivrice, Toptepe ve Başyurt Kürtlerin tek başlarına yaşadığı ve nüfuslarının fazla olduğu yerleşmelere örnek verilebilirken; Doğançay, Bağlarbaşı, Barıştepe, Altıntaş, Çamyurt ve Mercimekli diğer etnik ve dinsel gruplarla karma yaşadıkları yerleşmelere örnek verilebilir.

Dinsel dağılıma bakıldığında, Müslümanlar ilçenin her tarafında yaşamaktadır. İlçenin batısı, güneybatısı ve kuzeybatısı çoğunlukla Müslümanların yaşadığı yerleşmelerden oluşmaktadır. Hıristiyan ve Yezidi yerleşmelerinin yoğunlukta olduğu bölge ise, daha çok ilçenin doğu ve güneydoğusudur. Hıristiyanların bu bölgede yer alan bazı yerleşmeleri, dinsel ve tarihsel açıdan önem arz etmektedir. Örneğin bölgedeki Hıristiyanlar açısından önemli kiliseleri barındıran Gülveren (Aynverd), Anıtlı (Hax), İzbrak (Zaz) gibi yerleşmelerin tümü bu alanda bulunmaktadır (Şekil 10).

Şekil 10: Midyat Köylerinde Dinsel Dağılımı.

Aynı coğrafyayı paylaşan, farklı dinlere ve kültürlere sahip olan bu insanlar arasındaki ilişkiler tarihsel süreç içerisinde yaşanan olaylar sonucu şekillenmiştir. Yine tarihsel süreçte yaşanan olaylar ile göçler neticesinde yerleşmelerin bugünkü demografik özellikleri de oluşmuştur. Kürtler hem bölgenin mevcut aşiret yapısını oluşturuyor olması hem de sayıca en kalabalık kültürel grubu oluşturuyor olması gibi nedenlerle yörede büyük bir role sahiptirler. Örneğin Özcoşar (2007: 199), 19. yüzyılda Süryanilerin Mardin ve çevresinde Müslümanlarla ilişkilerinde Kürtlerin ön plana çıktığını ve bu ilişkilerin temelinde bölgenin klasik aşiret yapısının etkili olduğunu belirtmiştir. Köylerin etnik ve dinsel yapısı da göz önünde bulundurulduğunda, öncelikle insanlar kendi dinine ve etnik grubuna mensup kişilerle yakınlık kurmayı tercih etmekte, fakat bir arada yaşadıkları komşularıyla da etkileşime girmekten de kaçınmamaktadırlar. Ancak ilişkilerinde bazı gruplar birbirine mesafeli davranırken, bazı grupların da birbirine daha yakın durduğu gözlemlenmektedir. Farklı dine mensup Müslüman Kürt ve Yezidilerin aynı etnik kökene mensup olmaları nedeniyle birbirleri ile yakın ilişki içerisinde oldukları söylenebilir. Aynı şekilde Müslüman olan ve kültürel olarak kendilerini Kürt olarak tanımlayan Seyyitlerin diğer Kürtlerle ilişkilerinde bir problem olmadığı görülmüştür. Hem farklı bir dine hem de farklı bir etnik yapıya sahip olan Süryani ve Kürtler arasında tarihin çeşitli dönemlerinde ayrışmaların olmuş olmasına rağmen, günümüzde ilişkileri iyi durumdadır. Bunun bir nedeni de geçmişte herhangi bir aşiret yapılanmasına sahip olmayan Süryanilerin kendilerini yalnız hissetmemek ve güvende hissetmek adına bazı Kürt aşiretlerinin içerisinde yer almalarıdır.

Midyat kırsal yerleşmelerinde birbirinden farklı özelliklerde olan toplulukların ilişkilerinde önemli bir fonksiyon gösteren aşiret olgusu, Kürtler arasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü Kürt tarihi boyunca yaşanan siyasi, sosyal, askeri, kültürel vb. gelişmelerde doğrudan ya da dolaylı yollardan aşiretlerin etkisi olmuştur (Cibo, 2012: 236-237). Bruinessen'e göre (2008) aşiret, bir toplumda ortak bir ataya dayanan, akrabalık temelinde örgütlenmiş, genellikle toprak bütünlüğü de olan (dolayısıyla ekonomik) ve kendine özgü bir yapıya sahip olan sosyo-politik bir birimdir. Örgütlenmenin en alt düzeyinde haneler yer almaktadır. Soyları aynı atadan gelen bu haneler bazen kendilerini diğerlerinden ayrı tutar ve böyle gruplara da *sülale* denmektedir. Bazen aynı soyda gelmemelerine rağmen bazı kişiler kendilerini belli güçlü bir sülaleye ya da aşirete bağlı görebilmektedirler (Bruinessen, 2008: 82-83). *Aşiret konfederasyonu* ise, aşiretlerden daha geniş bir örgütlenme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır ve genellikle birden fazla aşiretin oluşturduğu geniş, bölgesel çapta örgütlenmiş topluluklar olduğu söylenebilir. Midyat'ta varlık gösteren güçlü aşiretler, Hevêrkan ve Dekşuri konfederasyon örgütlenmelerini bünyesinde toplamışlardır. Hevêrkan konfederasyonun yerleşim alanı, Midyat merkez olmak üzere Gercüş, Midyat, Dargeçit ve Nusaybin'in bir kısmını kapsar. Bu bölgeye Hevêrkan ya da Tor bölgesi denilmektedir (Cibo, 2012: 238). Bruinessene göre (2008), Hevêrkan konfederasyonu 24 aşiretten oluşmakta ve bu aşiretler Müslümanlar ile az miktarda Yezidilerden oluşmaktaydı. Ayrıca geçmişte konfederasyonla ilişkilerini geliştirmiş olan bazı Hıristiyanlar da konfederasyona dâhil olmuştur (Bruinessen, 2008: 163). Dekşuri konfederasyonun ise asıl merkezi Batman'a bağlı Gercüş ilçesidir ve toplamda 4 aşiretten oluşmaktadır (Tan, 2015: 170).

Aşiret yapılanmasının geçmişte de güçlü olduğu bu yerleşmelerde, günümüzde insanlar genellikle bağlı buldukları aşirete karşı birçok konuda herhangi bir sorumluluk hissetmemekte, fakat bir aşirete mensup olduklarını da kabul etmektedirler. Köy bazında değerlendirildiğinde ise, belli başlı

bazı aşiretlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Örneğin Dermemmika aşireti geniş alana yayılmıştır ve çoğunlukla Dargeçit ve Midyat ilçeleri arasında bulunan yerleşmelerde yaygınlık göstermektedir. Narlı, Altıntaş, Adaklı, Doğan yazı, Dolunay, Gülveren, Güngören, Hanlar ve Yeşilöz köyleri Dermemmika aşiretine mensup kişilerin yaşadığı yerleşmelerdir. Alike aşireti de yörede kalabalık bir nüfusa sahiptir. Bu aşirete dâhil köylerin dağılımına bakıldığında, yine birbirine yakın mesafede olan yerleşmeler olduğu görülmektedir. Anıtlı, Alagöz, İzbırak, Ortaca yerleşmeleri bu konuda örnek verilebilir. Diğer önemli bir aşiret olan Arnas aşireti ise, Bağlarbaşı, Bardakçı, Barıştepe gibi kırsal yerleşmelerde yaşamaktadır. Bu saydığımız aşiretler yaygınlık göstermekle birlikte, Zaxuran, Şemika, Alike, Habezbeni, Saliha, Derhawi adlı aşiretler de ilçede önemli bir nüfusa sahiptir. Köylerin aşiret dağılımına bakıldığında genellikle mesafe olarak birbirine yakın olan yerleşmeler aynı aşiretlere mensup bulunmaktadır. Bunun nedeni, birbirine yakın mesafede olan yerleşmelere yerleşen bu insanlar birbirinden güç almakta ve yöredeki otoritelerini artırmaktadırlar. Alan araştırması esnasında Mahalle mi ve Süryaniler, bu kavramların kendi mensup oldukları etnik ya da dinsel yapı içerisinde bir anlam ifade etmediğini savunmuşlardır. Fakat mevcut bazı tarihsel bilgiler ve gözlemler Mahalle mi isminin Midyat'ta bulunan Arap aşiretlerinin toplamını ifade ettiğini de göstermektedir. Süryani toplulukları da Kürt aşiret konfederasyonlarının çatısı altında örgütlenmişlerdir. Geçmişte bu yerleşmeleri ilgilendiren birçok konuda etkin rol oynayan aşiretlerin etkisi günümüzde azalmıştır. Kişiler eski dönemlerde olduğunun aksine, kararlarını bireysel olarak alabilmektedirler. Midyat ve çevresinde uzun yıllardan bu yana aşiret örgütlenmesinden ziyade, aşiretin bir alt örgütlenme şekli olan bavık (sülale)'lerin daha etkin bir role sahip olduğu ve bu sülalelere mensup bazı kişilerin birçok konuda köylülere liderlik ettiği de söylenebilir.

Midyat kırsalında yaşayan toplulukların bir arada yaşama kültüründe, toplumsal örgütlenmesinde zamanla değişimler yaşanmaya başlamıştır. Buna rağmen, birbirinden farklı geleneklere ve alışkanlıklara sahip olan bu toplulukların bir kısmının yaşam tarzlarını geçmişte olduğu gibi sürdürmeye devam ettirdikleri de söylenebilir.

Ekonomik Özelliklerine Göre Kırsal Yerleşmeler

Kırsal yerleşmelerde yaygın ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Bazı tarihsel veriler Midyat kırsalında tarımsal faaliyetlerin geçmişten bu yana var olduğunu göstermektedir. Cuinet, 19. yüzyılın sonlarında toplam yüzölçümü 3194 km² olan Midyat kazasının, %78,2'sinin ekilebilir arazilerden meydana geldiğini belirtmiştir (Cuinet, 1891: 514-15). Günümüze gelindiğinde her ne kadar yaşanan göçler sonucu tarımsal faaliyetler azalmış ve Midyat'ın tarımsal çeşitliliği ve yapısı geçmişle benzer özellikleri sürdürmeye devam etmiştir.

Midyat İlçe Tarım Müdürlüğü ve Midyat Ziraat Odası'ndan edinilen verilere göre, tarımsal üretimde tarla tarımının %80'nin üzerine çıktığı birçok köy bulunmaktadır. Bunun nedeni, Midyat ilçesinin kurulduğu alanın hem yer şekilleri hem de iklim bakımından tarla tarımına uygun olmasıdır. Bu nedenlerden dolayı insanlar buğday, mercimek, arpa ve çavdar gibi ürünlerin tarımına yoğunlaşmışlardır. Ayrıca bölgede üzüm üretimi önemli bir boyutta yapılmaktadır. Bağ ve tarla tarımı sınırlı ölçüde ticari boyutta da yapılırken, bahçe tarımı tamamen köyde yaşayan insanların ihtiyaçlarına yöneliktir. Bu üretimin yaklaşık %90'ı da Kayalıpınar, Çalpınar, Çaldere köylerinin bulunduğu vadide

yapılmaktadır. Midyat Ziraat Odası Başkanlığı'ndan edinilen bilgilere göre bu alanda su yüzeye yakın bulunmakta ve 20-35 m derinlikten su çıkarılabilmektedir.

Midyat köylerinde öne çıkan tarımsal ürünler arasında ilk sırayı üzümün aldığı görülmektedir. Üzüm üretiminde şaraplık, kurutmalık (çekirdekli-çekirdeksiz), sofralık (çekirdekli-çekirdeksiz) olmak üzere 3 çeşit ön plana çıkmıştır. Bu çeşitler arasında da en fazla üretilen üzüm çeşidi şaraplık ile kurutmalık türleridir. Bunun sebebi, bu üzümlerin Midyat'ta Cizre yolu üzerinde kurulmuş olan şarap fabrikasına hammadde olarak satılmasıdır. Ayrıca kurutulan üzümlerin işlenerek çeşitli ürünlerin üretiminde kullanılması da bu alandaki üretime katkı sağlamıştır. Üzüm üretiminde Acırlı, Bağlarbaşı, Barıştepe, Budaklı, Çamyurt, Çavuşlu, Düzoba, Gülveren köyleri ön plana çıkmaktadır. Tahıl üretimine uygun iklim ve toprak arazi varlığı sayesinde buğday, mercimek, arpa gibi tahılların üretimi oldukça yaygındır. 76.301,032 dekar alanda üretimi yapılan buğdayın kullanım alanlarının yaygın olması ve satışının daha kolay yapıyor olmasından dolayı tahıl üretiminde ilk sırada yer almaktadır. Köylerin büyük bir kısmında da buğdayın ekiliş alanı yüksek sayılabilecek oranlardadır. Ticari boyutta üretimi yapılan diğer bir ürün ise mercimektir. Midyat'ta üretilen mercimeğin toplam üretim alanı 31.513,721 dekadır ve yöreye özgü özellikte olan bir mercimek türüdür. Mercimek üretiminin ön plana çıktığı yerleşmeler içerisinde Acırlı, Bağlarbaşı, Barıştepe, Çavuşlu, Söğütlü ve Şenköy gibi nüfusu fazla olan köyler öne çıkmaktadır. Ekiliş alanında önemli bir paya sahip olan diğer ürünler de arpa ve nohutur. Fakat üzüm, buğday ve mercimeğe göre daha dar alanda tarımı yapılmaktadır (Tablo 2). Ayrıca daha önce bölgede pek fazla üretilmeyen fıstık ve kiraz üretimi de son yıllarda yaygınlaşmaya başlamıştır. Fıstık üretiminin ticari anlamda önemli kazanç kaynağı olacağı düşünülmesi nedeniyle, son yıllarda insanların ilgisini çekmeye başlamıştır. Fakat ağaçların büyümesi ve meyve vermesi için uzun bir süreye ihtiyaç olmasından dolayı, fıstık üretimi hâlâ hedeflenen seviyede değildir. Üretilen bütün ürünler arasında fıstığın oranı sadece %0,4'tür.

Köylerin ürettiği ürünlerin üretim alanları kısmen nüfus ile ilişkili iken, kısmen de köylülerin üretim tercihlerine bağlıdır. Örneğin üzüm ve buğdayın satış ve kar durumunun yüksek olması, bu ürünlere bir yönelme meydana getirmiştir. Bunun yanında köylerin arazi yapısı da ilgili faktörlerden biridir. Örneğin Tepeli Köyünün arazisi genellikle taşlık-kayalık alanlardan oluşması nedeniyle tarımsal arazisi sınırlıdır. Dolayısıyla bu tür köylerde tarımsal üretim sınırlıdır ve insanlar genellikle göç ederek başka ekonomik uğraşlara yönelmişlerdir. Ayrıca kırsal yerleşmeler arasında geniş alana sahip olan ve ilçenin güneyinde yer alan Sivrice, Toptepe, Kutlubey, Yolbaşı gibi yerleşmelerde tarımsal faaliyetlerle uğraşan nüfusun fazla olması sebebiyle bu köyler tarımsal üretimde önemli bir yere sahiptir.

Tablo 2: Köylerde Önem Derecesine Göre Öne Çıkan Tarımsal Ürünler

Ürünler	Ekili Alan (da)	Oran (%)	Ürünler	Ekili Alan (da)	Oran (%)
Üzüm	86.574,214	34,348	Yonca	61,535	0,0244
Buğday	75.890,112	30,109	İncir	53,933	0,0214
Mercimek	31.505,307	12,500	Nadas	42,369	0,0168
Arpa	26.781,620	10,626	Hıyar	42,075	0,0167
Nohut	19.638,057	7,7914	Nar	25,797	0,0102
Burçak	4.041,378	1,6034	Sarımsak	25,913	0,0103
Kavun	2.969,585	1,1782	Armut	22,378	0,0089
Fıstık	1.005,923	0,3991	Patlıcan	19,117	0,0076
Kiraz	821,079	0,3258	Zeytin	16,596	0,0066
Badem	786,545	0,3121	Kabak	10,034	0,0040
Acur	548,296	0,2175	Kayısı	9,199	0,0036
Karpuz	354,830	0,1408	Marul	4,256	0,0017
Kavaklık	349,917	0,1388	Şeftali	3,921	0,0016
Darı	158,543	0,0629	Nane	2,683	0,0010
Domates	98,535	0,0310	Ayçiçeği	2,456	0,0009
Soğan	93,086	0,0369	Fasulye	1,598	0,0006
Ceviz	87,878	0,0349	TOPLAM	252.048,765	100,000

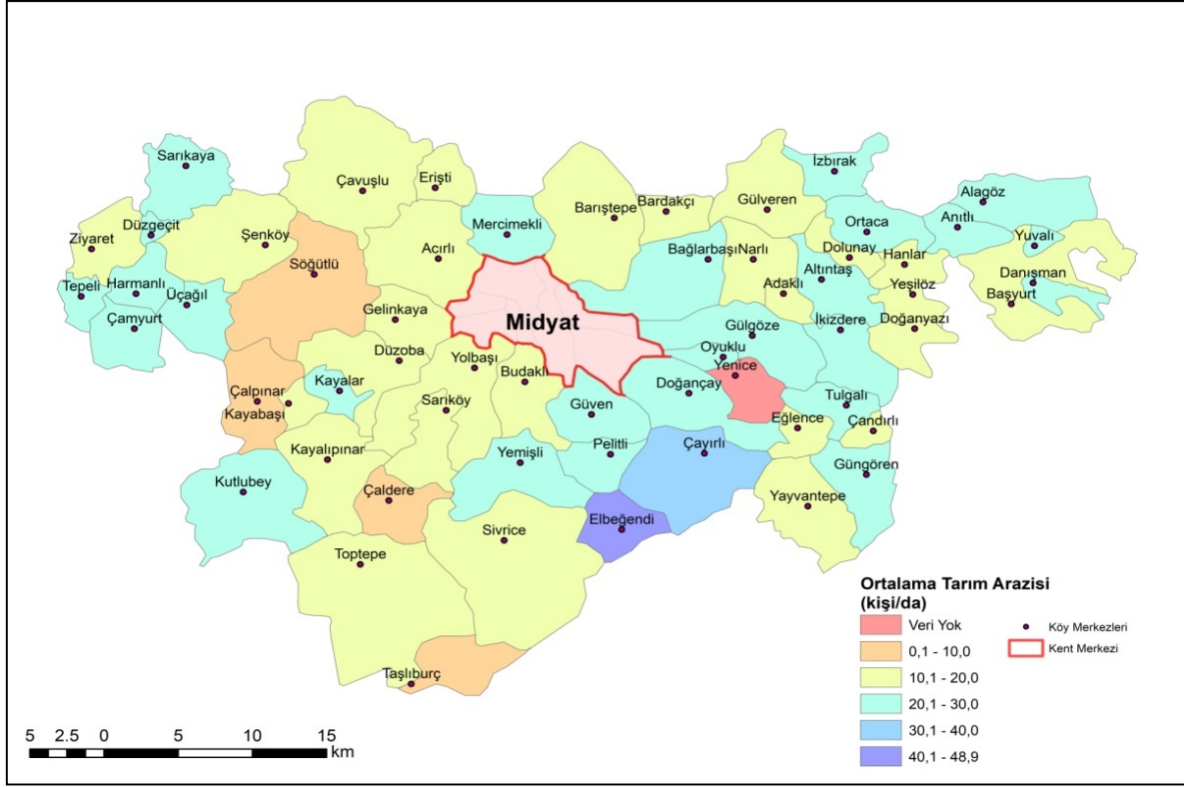
Kaynak: Midyat İlçe Tarım ve Gıda Müdürlüğü Verileri (2018).

Türkiye’de tarımsal işletmelerin genellikle yeterli büyüklükte olmadığı bilinen bir sorundur. Bunun nedeni tarım topraklarının sürekli olarak parçalanmasıdır. Parçalanma nedeniyle tarımsal yapıda oluşan bozukluklar ürünün verimi üzerine olumsuz etki yaptığı gibi verimi artırmak için alınabilecek önlemleri de zorlaştırmakta ve maliyetlerin yükselmesine neden olmaktadır. Tarımsal arazilerin parçalanması ve küçüklüğü sorunu, Midyat’ın kırsal yerleşmelerindeki önemli sorunlardan birisidir.

Köylerde yaşayan kişilerin sahip olduğu ortalama tarımsal arazi miktarlarının bazı yerleşmelerde doğal koşullara bağlı, bazı yerleşmelerde ise sosyo-ekonomik ve kültürel koşullara göre şekillendiği söylenebilir. Mevcut tarımsal işletmeler genellikle sahipleri tarafından işletilmekte ve ticari boyutta tarımsal üretimin yapılmasına olanak sağlayacak büyüklükte olmamaktadır. Yerleşmelerde sahip olunan toplam tarımsal arazi miktarlarının ise yerleşme alanlarının genişliği ve tarıma uygun arazilerin varlığıyla ilgili olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Midyat köylerinde kişi başına düşen ortalama tarımsal arazi miktarları köylere göre farklılık göstermektedir. Taşlıburç köyünde kişi başına ortalama 8,5 dekar alan düşerken, Elbeğendi Köyünde bu rakam 48,9’dır. Midyat’ta aşiret yapılanması olmasına rağmen bu durum toprak sahipliği üzerinde çok fazla etki etmemiştir. Bazı köylerde kişilerin sahip olduğu arazi miktarlarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bunların da miras yoluyla daha az parçalanmış köyler olduğu söylenebilir. Göç sonucu daha az parçalanmış köylere özellikle Süryani ve Kürtlerin yaşadığı köyler örnek gösterilebilir. Geçmişte bu köylerde yaşayan insanların sahip olduğu geniş araziler, miras yoluyla çok fazla bölünmediği için hâlâ tek parça ve tek kişinin adına kalabilmiştir. Anıtlı, Adaklı, Barıştepe, Kutlubey, Alagöz, Tulgalı, Güngören, Yuvalı, Altıntaş köyleri bu yerleşmelere örnek gösterilebilir (Şekil 11).

Şekil 11: Köylere Göre Kişilerin Sahip Olduğu Ortalama Tarımsal Arazi Miktarı.

Midyat'ta büyükbaş ve küçükbaş hayvan faaliyetlerinin çok yüksek düzeyde olduğu söylenemez. Haneler hayvansal faaliyetleri daha çok kendi ihtiyaçlarına yönelik, küçük ölçekte yapmaktadır. Hem verimi daha yüksek olan hem de bakımı küçükbaş hayvanlara göre daha kolay olan büyükbaş hayvan yetiştiriciliği daha yaygındır. Kırsal yerleşmelerin bir kısmında, hemen hemen her hane en az bir büyükbaş hayvana sahiptir. Ancak nüfusu yüksek olan bazı yerleşmelerde her hanenin hayvanı olmayabilmektedir. Örneğin 872 haneye sahip olan Acırlı yerleşmesi gibi yüksek sayıda hanesi olan yerleşmelerde her hanenin hayvanı bulunmamaktadır. Bunun nedeni kente oldukça yakın olan bu tür köylerde kent hayatına yakın bir yaşamın mümkün olmasıdır.

Midyat'ta Kırsal Yerleşmelerin Sorunları

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı kırsal yerleşmelerde Türkiye'nin birçok kırsal alanında olduğu gibi çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Hem dünyada hem de Türkiye'de kırsal alanlar kentsel alanlara göre her zaman dezavantajlı bir konumda olmuştur. Kırsal planlama faaliyetlerinin zayıf oluşu, kır ile kentlerin toplumsal kalkınma hedefini gerçekleştirme bağlamında entegrasyon problemi, kırsal alanların potansiyellerinden yeterince yararlanamama gibi olgular diğer bölgelerde olduğu gibi Midyat'ın kırsal yerleşmelerinde de benzer coğrafi görünümler yaratmaktadır.

Günümüzde nüfusunun %34,1'nin hâlâ kırsal alanlarda yaşıyor olması nedeniyle, Midyat'ta kırsal karakterli yerleşmeler önemli bir yere sahiptir. Fakat bu yerleşmelerde yaşayan nüfusun büyük bir kısmının gelir düzeyi düşüktür. Dolayısıyla yaşanan temel sorun ekonomiktir. Kuraklığın önemli

boyutta olduğu bu yerleşmelerde, sulama olanaklarının geliştirilememesi gibi nedenlerle istenen düzeyde tarım yapılamamaktadır. Bu da tarımsal ürün çeşitliğinin azalmasına ve sadece susuz tarıma uygun ürünlerin yetiştirilmesine neden olmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri de tarımsal üretimde olduğu gibi düşük seviyelerdedir. Aileler genellikle tarımsal ve hayvansal faaliyetleri kendi ihtiyaçlarına yönelik, geçimlik düzeyde yapmaktadırlar. Bunun dışında, köylüler ürünlerini pazarlamakta da çeşitli sorunlar yaşamakta ve ürünlerin satışından düşük gelirler elde etmektedir. Ayrıca ekonominin bir parçası olan tarımsal işletmeler küçük ve parçalıdır. Bu nedenlerden dolayı, Midyat kırsal yerleşmelerinde yaşayan ailelerin büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıktan sağladıkları kazançla geçinememektedir. Her aileden birkaç birey köy dışına çalışmak için göç ederek, aile bütçesine ek gelir sağlamaktadır.

Bölgenin en önemli sorunlarından olan göçün etkileri Midyat köylerinde derinden hissedilmektedir. Göçün nedenleri her ne kadar çeşitli olsa da ekonomik imkânsızlıklar göçün zemin hazırlayan en önemli etkenlerdendir. Dolayısıyla göç oranı yüksektir ve Cumhuriyet'in ilk sayımından günümüze kadar olan süreçte köylerin nüfusu büyük azalma göstermiştir. 1927 yılında köy nüfusu oranı %77,3 iken, 2012 yılında büyükşehir belediyesi olan Mardin'in köy nüfusu oranı %23,2'ye kadar düşmüştür. Köy nüfusunda bu denli düşüş yaşanmasının bir nedeni de güvenlik kaynaklı yaşanan göçlerdir.

Midyat köylerinin yaşadığı bir diğer önemli sorun da köylerin birçoğunda mevcut olan altyapı sorunlarıdır. Yol, elektrik, haberleşme gibi bazı temel altyapı sistemleri insanların hayatını kolaylaştıracak düzeyde geliştirilmiştir. Fakat köylerin kanalizasyon, çöp ve içme suyu gibi önemli altyapı sorunları bulunmaktadır. Köy sakinlerinin bu sorunlarla kendilerinin başa çıkmak zorunda kaldığı söylenebilir.

Midyat köylerinde mekânsal donatılar bakımından yetersizliklerin varlığı dikkat çekmektedir. Örneğin nüfusun az olması sebebiyle okulu bulunmayan köyler mevcuttur ve köylerde taşınmalı eğitim yaygındır. Sağlık ocağına sahip çok az köy bulunmaktadır. Bakkal, manav gibi işyerleri de yeterli durumda değildir. İnsanlar ihtiyaçlarını çoklukla ilçe merkezinden karşılamak zorunda kalmaktadır.

Köylerin sahip olduğu sorunlar Türkiye'de bulunan köy standartlarında değerlendirildiğinde, özellikle bölge geneli ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Fakat gelişmiş ülkelerin kırsal alanlara sunduğu olanaklar göz önünde bulundurulduğunda, bu köylerin daha gelişmiş olanaklara sahip olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Oldukça dinamik süreçlerden geçmiş olan Midyat ve çevresi başta kültürel olmak üzere çeşitli boyutlarla önem arz etmiştir. Tarih boyunca çeşitli göç olaylarına sahne olan Midyat kırsal yerleşmeleri, tüm olumsuzluklara rağmen günümüze kadar önemli birtakım özelliklerini korumayı sürdürmüştür. Kırsal yerleşmelerin günümüzde sahip olduğu yapısal özelliklerinin oluşmasında ekonomik ve güvenlik nedenli göçlerin belirleyici olduğu söylenebilir. Bu göçler günümüzde de devam etmekte ve mevcut kırsal yerleşmelerin yapısında izler bırakmayı sürdürmektedir. Bu göçlerin önlenmesi için özellikle ekonomi, sosyal yaşam ve güvenlik şartları açısından çözümlerin üretilmesi büyük önem taşımaktadır. Kırsal yerleşmelerin her şeyden önce araştırılarak mevcut durumun ve potansiyellerinin ortaya konulması ve yerleşmelerin ihtiyaç duyduğu konularda süreklilik sağlanarak kırsal kalkınma çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir.

Kırsal alanlarda yaşayan insanların küçük yerleşim ünitelerinde yaşıyor olması, tarımsal üretim konusunda yaşanan teknolojik gelişmeleri takip edememeleri ve özellikle sanayi alanındaki gelişmelerden mahrum olmaları, bu yerleşmelerde yaşayan insanların iş imkânlarını kısıtlamakta ve gelir seviyelerini düşürmektedir. Bu nedenlerle insanlar, yaşamlarını sürdürmek için tarımsal üretimin yanında mevsimlik işçi, büyük kentlere göç etme, koruculuk, ilçe veya il merkezinde günübirlik gidiş gelişlerle çalışma gibi çeşitli yollara başvurmak zorunda kalmıştır. Kırsal yerleşmelerde birtakım tarımsal destekleme çalışmaları mevcut olmakla birlikte, yüzeysel ve sürekliliği olmayan bu desteklemeler yetersiz kalmaktadır. Tarımsal üretimin insanların geçimini sağlayacak geliri sağlayamaması, desteklerin yetersizliği gibi nedenler, tarımsal üretimin boyutunu sınırlamaktadır. Bu çalışmaların daha ciddi ve kapsamlı olan kırsal kalkınma programlarıyla hazırlanması ve uygulamaya konulması gerekmektedir.

Türkiye'de kırsal kalkınma çalışmaları özellikle Cumhuriyet'in planlı dönemi sonrasında başlamıştır. Bu çalışmalar genellikle projeler, teşvik uygulamaları, desteklemeler ile yürütülmüştür. Fakat hiçbir zaman hedeflenen kırsal kalkınma düzeyine ulaşamamıştır. Kırsal alanları için geliştirilmiş belirgin politikaların olmaması ve kırsal alanların sorunlarına yönelik kalıcı çözümlerin üretilmemesi, ülke genelinde olduğu gibi Midyat kırsal yerleşmelerinde de ekonomik faaliyetler ve sosyal yapı açısından dengesiz ortamların oluşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, ülke genelinde kırsal alanların kalkındırılmasına ilişkin yeni çözümlerin üretilmesi ve en önemlisi de kırsal alanlara olan yaklaşımın değişmesi gerekmektedir.

Kendine özgü bir yapıya sahip olan, çevre illerin kırsal yerleşmelerinden farklılaşan Midyat'ın köyleri; barındırdıkları toplulukların sahip olduğu kültürel değerler, inanışlar, yaşam tarzları ve mimari sayesinde büyük kültürel turizm potansiyeli barındırmaktadır. Dolayısıyla, toplumların yaşam tarzının oluşturduğu kültürel kaynaklar üzerine kurulmuş olan kültürel turizm (Günel, 2006: 20) Midyat'ın köylerinde de geliştirilebilir seviyededir. Aynı zamanda bazı dinler için kutsal olan mekânların bu dinlere mensup turistlerce ziyaret edilmesi süreci olan inanç turizmi (Özgen, 2012: 257), Midyat'taki kırsal yerleşmelerde de önemli bir potansiyel olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Tur Abidin bölgesinde yer alan kırsal yerleşmeler, çeşitli dinlere mensup birçok topluluğu barındırıyor olması nedeniyle birçok dinsel mekâna ev sahipliği yapmaktadır. Midyat'ın kırsal yerleşmelerinde alternatif turizm türlerinin gerçekleştirilmesine yönelik potansiyelin olması, yörede yaşayan insanların gelirlerini arttırabileceği önemli bir kaynak olarak geliştirilebilir. Kırsal yerleşmelerde günümüze kadar ulaşan önemli tarihsel yapıların büyük bir kısmı harabe görünümündedir ve bu yapıların korunması konusunda da herhangi bir hassasiyet gösterilmemektedir. Süryanilere ait olan yapıların bir kısmı, Avrupa ülkelerine göç eden ve yılın belli dönemlerinde Midyat'a gelen Süryaniler tarafından restore edilip korunmaya çalışılmaktadır. Fakat hem bu konudaki çalışmaların yeterli olabilmesi, hem de büyük tarihsel değerlere sahip olan bu yapıların yaşatılması için devletin ilgili kurumlarının bu konuyu gündemlerine alması gerekmektedir.

Midyat kırsal alanlarında yaşayan insanların geçimini ağırlıklı olarak ilkel yöntemlerle yürütülen bitkisel ve hayvansal faaliyetlerden sağlıyor olması nedeniyle, ailelerin gelirleri düşüktür. Dolayısıyla, öncelikle bu alanlarda yaşayan insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi hedeflenmelidir. Bunun için ise, bu yerleşmelerin de içerisinde yer aldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile diğer bölgeler arasında bulunan gelişmişlik farkının azaltılması, tarımsal yapının iyileştirilmesi, tarımsal üretimin sanayi ile bütünleştirilmesi, işsizliğin azaltılması gibi arayışlara girilmelidir. Göçe yol açan nedenlerin ortadan

kaldırılması, güvenlik sorunlarının çözülmesi, verimin arttırıldığı modern ve ticari tarıma geçilmesi ve en önemlisi kırsal alanlara yönelik tarım dışı kalkınma alternatiflerinin de geliştirilmesi hâlinde, sürdürülebilir ve kendi kendine yeterli hâle gelen kırsal toplum, bölgelerarası dengesizliğinin de azaltılmasına katkı sunacaktır.

Kaynakça

- Adak, A. (2004). "Güney Doğu Anadolu'da Seyyidler". *Marife*. 4: 383-395.
- Akyüz, G. (1998). *Mardin İli'nin Merkezinde Civar Köylerinde ve İlçelerinde Bulunan Kiliselerin ve Manastırların Tarihi*. İstanbul: Resim Matbaacılık.
- Aydın, S. Emiroğlu K., Özel O. ve Ünsal S. (2001). *Mardin: Aşiret-Cemaat-Devlet*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Bilge, Y. (2001). *Geçmişten Günümüze Süryaniler*. İstanbul: Zvi-Geyik Yayınları.
- Bruinessen, M. V. (2008). *Ağa, Şeyh, Devlet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cibo, N. (2011). "Turabidin'den Baltık'a Heverkan Aşiret Konfederasyonu". *Uluslararası Ömeran ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri (13-15 Mayıs 2011, Mardin)*. İstanbul: Kent Işıkları Yayınları. 236-266.
- Çetin, İ. (2007). *Midyat'ta Etnik Gruplar: Kürtler, Mıhalmiler (Araplar), Süryaniler, Yezidiler, Türkler, Becirmaniler (Seyyidler)*. İstanbul: Yaba Yayınları.
- Çevik, A. (2007). "İlkçağlardan Ortaçağın Sonuna Kadar Midyat ve Yöresi (Tur Abidin)'nin Tarihi Coğrafyası". *Makalelerle Mardin* (Ed. İ. Özcaşar) içinde. Cilt: I. İstanbul: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayını, 105-139.
- D.S., 1926, T.C. *Devlet Salnamesi 1925-26*, İstanbul: Matbaai Amire Umumiyesi.
- DİE, 1997, *Köy Envanter Etütleri*, Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Erpolat, M. S. (2007). "Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Midyat". *Makalelerle Mardin* (Ed. İ. Özcaşar) içinde. Cilt: I. İstanbul: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayını, 349-380.
- Günay, R. (2007). "Cumhuriyet Döneminde Midyat". *Makalelerle Mardin* (Ed. İ. Özcaşar) içinde. Cilt: I. İstanbul: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayını, 681-700.
- İzady, M. R. (2004). *Kürtler: Bir El Kitabı*. İstanbul: Doz Yayınları.
- İzgör, A. Z. (1999). *Diyarbakır Salnameleri*. Cilt: 1-5. İstanbul: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayını.
- Komisyon, 1967, *Mardin İl Yıllığı*, Mardin: Mardin Valiliği Yayını.
- Komisyon, 1982, *Yurt Ansiklopedisi "Mardin" Maddesi*, İstanbul: Anadolu Yayıncılık.
- Komisyon, 1997, *Mardin İli Arazi Varlığı*, Ankara: Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Midyat İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü Verileri (2018)*.
- Midyat İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Verileri (2018)*.
- Midyat İlçe Sağlık Müdürlüğü Verileri (2018)*.
- Midyat Ziraat Odası Verileri (2018)*.
- Noyan, S. (2008). *Mardin Bir Şehir Bir Malikane Sıradışı Evler*. Mardin: Mardin Valiliği Yayınları.
- Özcaşar, İ. (2007). "Süryani-Müslüman İlişkileri". *Makalelerle Mardin* (Ed. İ. Özcaşar) içinde. Cilt: IV, İstanbul: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayını, 197-217.
- Özmen, A. (2005). "Süryaniler Örneğinde Etkinleştiril(me) ve Etnik Kimlik Görünümleri". *Süryaniler ve Süryanilik* içinde. Cilt: 3, Ankara: Orient Yayınları, 159-171.
- Sarı, E. (2010). *Mardin'de Kültürlerarasılık*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şarman, N. (2015). "Necessity of Understanding Yazidism with a Sociological-Historical Approach". *Route Educational and Social Science Journal*. 22: 546-570.
- Tan, A. (2015). *Turabidin'den Berrîyê'ye Aşiretler, Dinler, Diller, Kültürler*. İstanbul: Nûbihar Yayınları.

- Taş, K. Z. (2007). “Midyat ve Çevresinde Türk Hâkimiyetinin Tesisi”. *Makalelerle Mardin* (Ed. İ. Özcaşar) İçinde. Cilt: I. İstanbul: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayını. 257-266.
- Taşğın, A. (2005). “Son Süryani Göçü”. *Süryaniler ve Süryanilik* içinde. Cilt: 4, Ankara: Orient Yayınları, 73-92.
- Teliman, M. (2012). “Anadolu’nun Damgalanmış Halkı: Yezidiler”. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. (1) 1: 963-971.
- Tunçel, H. (2000). “Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (2): 23-34.
- Turan, A. (1989). “Yezidiliğin Aslı, Kurucusu ve Tarihçesi.” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 3 (3): 42-82.
- TÜİK, *Çeşitli Yıllara Ait Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri*.